

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ EVROPY

Daniel KOSTKA

3. ročník

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.

Olomouc 2023

Bibliografický záznam

Autor: Daniel Kostka (R20371)

Studijní obor: Geografie pro vzdělávání

Název práce: Demografický vývoj Evropy

Title Of Thesis: Demographic development of Europe

Vedoucí práce: prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.

Rozsah práce: 62 stran včetně grafických podkladů

Abstrakt: Cílem práce je analyzovat demografický vývoj sledovaných oblastí na evropském kontinentu v posledních čtyřech dekadách, objasnit na základě klíčových ukazatelů jeho kořeny i tendence a predikovat dle zjištěných faktů možnou prognózu do budoucna.

Součástí analýzy je i ověření, zdali se demografické prognózy vývoje na evropském kontinentu slučují s jeho reálným vývojem.

Klíčová slova: demografie, vývoj, Evropa, porodnost, úmrtnost, věk, migrace, emigrace, imigrace...

Abstract The main objective is to correctly analyze demographic development of examined regions on european continent in the last four decades, clarify tendencies of the development with use of the basic demographic indexes and also do the basic future prediction of the development.

Another part of this analysis is to verify if the modern projections of the future development are correct and they merge with the real development, which we were able to see in the last four decades.

Key words: Demography, development, Europe, natality, mortality, age, migration, emigration, immigration...

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Daniel KOSTKA
Osobní číslo: R20371
Studijní program: B0114A330002 Geografie pro vzdělávání
Téma práce: Demografický vývoj Evropy
Zadávající katedra: Katedra geografie

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce bude zaměřena na identifikaci hlavních trendů ve vývoji základních demografických ukazatelů v evropských státech za posledních 30-40 let.

Kromě teoreticko-metodologických částí a části s definicemi základních pojmů bude v úvodních pasážích důležitou součástí práce vymezení zájmového území. Analýzy půjdou do úrovně států, proto by i toto vymezení mělo respektovat státní hranice.

Stěžejní kapitoly budou obsahovat vlastní prostorovou analýzu vybraných demografických ukazatelů s důrazem na ukazatele o přirozeném pohybu. Časové období pro analýzu bude upřesněno podle dostupnosti dat. Kromě samotného vývoje by mohla být zhodnocena i aktuální situace, zejména případné větší migrační vlny, které mohou podstatným způsobem měnit struktury obyvatelstva v některých státech.

Součástí práce bude i vizualizace dat a vlastní mapové výstupy (kartogramy, kartodiagramy) vybraných ukazatelů.

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 – 8 000 slov
Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

- Đurček, P., Bleha, B. 2016. Globálne vývojové rysy demografickej reprodukcie vo svetle teórie štádií. *Geografie* 121 (1), 121-155.
- Dvořák, O. 2015. Sociální, ekonomické, demografické a prostorové aspekty stárnutí obyvatelstva České republiky. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kunc, J., Jaňurová, M., Krajčůvková, A., Tonev, P., Toušek, V. 2019. (Geo)Demografie nejen pro ekonomy. Brno, MUNI press.
- Kuprová, B., Sivková, O. 2014. Prameny demografických dat v minulosti a dnes. *Geografické rozhledy* 24 (1), 21-23.
- Lee, R., Zhou, Y. 2017. Does fertility or mortality drive contemporary population aging? The revisionist view revisited. *Population and Development Review* 43 (2), 285-301.
- Mládek, J., Káčerová, M., Stankovičová, I. 2018. Regionálna diferencovanosť populačného starnutia v Európe. *Geographia Cassoviensis* 12 (1), 92-109.
- Roser, M., Ortiz-Ospina, E. 2018. Our World in Data. Literacy. [online]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/literacy>
- Van de Kaa, D. J. 1997. Options and sequences: Europe's demographic patterns. *Journal of the Australian Population Association* 14 (1), 1-29.

Vedoucí bakalářské práce: prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 31. března 2022
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2023

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 31. března 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených zdrojů, pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Daniel Kostka

Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu práce prof. RNDr. Mariánu Halásovi, Ph.D. za cenné rady a vstřícnost při konzultacích v rámci přípravy, tvorby a psaní této bakalářské práce.

Obsah

Vedoucí práce: prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.	1
Bibliografický záznam	2
Úvod.....	1
Metodika.....	2
Rozdělení Evropy	2
Demografické ukazatele	4
Věk	4
Věkové složení	4
Porodnost.....	4
Úmrtnost.....	5
Poměr pohlaví	6
Migrace.....	6
1. Demografie.....	7
1. Věk	9
1.1. Západní Evropa.....	9
1.2. Střední Evropa	9
1.3. Východní Evropa	11
1.4. Severní Evropa	12
1.5. Jižní Evropa	12
2. Věkové složení	16
2.1. Západní Evropa.....	16
2.2. Střední Evropa	17
2.3. Východní Evropa.....	18
2.4. Severní Evropa	19
2.5. Jižní Evropa	19
3. Porodnost (lat. natalita)	23
3.1. Západní Evropa.....	23
3.2. Střední Evropa	24
3.3. Východní Evropa	24
3.4. Severní Evropa	25
3.5. Jižní Evropa	26

4.	Úmrtnost (lat. mortalita).....	30
4.1.	Západní Evropa.....	30
4.2.	Střední Evropa	31
4.3.	Východní Evropa	32
4.4.	Severní Evropa	33
4.5.	Jižní Evropa	33
5.	Poměr pohlaví	37
5.1.	Západní Evropa.....	37
5.2.	Střední Evropa	38
5.3.	Východní Evropa	40
5.4.	Severní Evropa	41
5.5.	Jižní Evropa	42
6.	Migrace.....	45
6.1.	Západní Evropa.....	45
6.2.	Střední Evropa	47
6.3.	Východní Evropa	49
6.4.	Severní Evropa	51
6.5.	Jižní Evropa	52
7.	Shrnutí a prognóza	55
8.	Závěr.....	58
	Summary	60
	Zdroje	61

Úvod

Bakalářská práce „Demografický vývoj Evropy“ je z hlediska sledovaného období vymezena i ohraničena etapou posledních čtyřiceti let. Ke stanovení tohoto období vedou dva důvody, a to předpokládaný i možný rozsah této bakalářské práce a dostupnost relevantních demografických údajů, jež jsou k dispozici v literatuře, pramenech a jiných zdrojích, a které jsou řádně uvedeny v bibliografii.

Každá kapitola v této bakalářské práci nese název jednoho zkoumaného demografického ukazatele. V kapitole jsou vždy vymezeny oblasti v Evropě, ve kterých je daný ukazatel zkoumán. V té souvislosti se jedná především o rozdělení na jižní, východní, severní, západní a střední Evropu. V daných oblastech jsou pak vybrány státy, které do oblasti náleží, a v nichž je provedena demografická analýza.

Hlavním zdrojem dat jsou především demografické ročenky, které jsou dostupné v databázích. Práce využívá i heuristickou metodu vyhledávání a třídění historických pramenů a informací, které přibližují a objasňují vývoj zkoumaného demografického ukazatele. Jde například o přírodní katastrofy, politické změny ve státě, války, epidemie apod.

V práci nejsou uvedeny všechny státy, které se ve zkoumaném období v Evropě nacházely nebo nacházejí. Pro účely této bakalářské práce jsou použity primárně státy, ke kterým existují dostupné a ověřené zdroje dat a demografických údajů.

Cílem práce je analyzovat demografický vývoj sledovaných oblastí v posledních čtyřech dekádách, objasnit na základě klíčových ukazatelů jeho kořeny i tendence a predikovat dle zjištěných faktů možnou prognózu do budoucna.

Součástí analýzy je i ověření, zdali se demografické prognózy vývoje na evropském kontinentu slučují s jeho reálným vývojem.

Metodika

V rámci bakalářské práce je pro analýzu dat využito mnoho různých ukazatelů. Ve finální podobě jsou ovšem využity především jejich základní typy, které se soustředí zejména na pohyb obyvatelstva. Výjimkou je kapitola „Věk“, což je velmi specifický ukazatel, který na jedné straně jiné ukazatele velmi dobře doplňuje, na druhé straně s nimi i kontrastuje. Volba ukazatelů je provedena s ohledem na rozsah této bakalářské práce.

V jednotlivých kapitolách jsou mezi sebou srovnávány jednotlivé státy, které spadají do vymezených regionů. Důraz je kladen především na volbu tradičních států. Například městské státy typu San Marina či Vatikánu jsou zmíněny pouze v ojedinělých případech v některých kapitolách. Důvodem je především jejich velmi specifický vývoj v ukazatelích, které jsou u těchto států zaznamenávány. V komparaci s ostatními státy se v té souvislosti může jednat o poměrně extrémní a zkreslující hodnoty, které by mohly ovlivnit například výpočet průměrných hodnot či jiných doplňujících ukazatelů. Pokud jsou přesto zmíněny, je kladen důraz na vysvětlení důvodů, okolností a potřeb jejich použití.

V práci je použito množství kartogramů a grafů. Kartogramy jsou vytvořeny především pomocí aplikace QGIS. Zdroje, ze kterých jsou převzata, stažena a využita data, jsou citovány pod jednotlivými mapami. Další data jsou zpracována ve formě grafů. Podklady byly staženy ze stránky <https://ourworldindata.org/>. Zdroje, ze kterých jsou v grafech vytvořeny křivky, jsou citovány přímo pod grafy.

Rozdělení Evropy

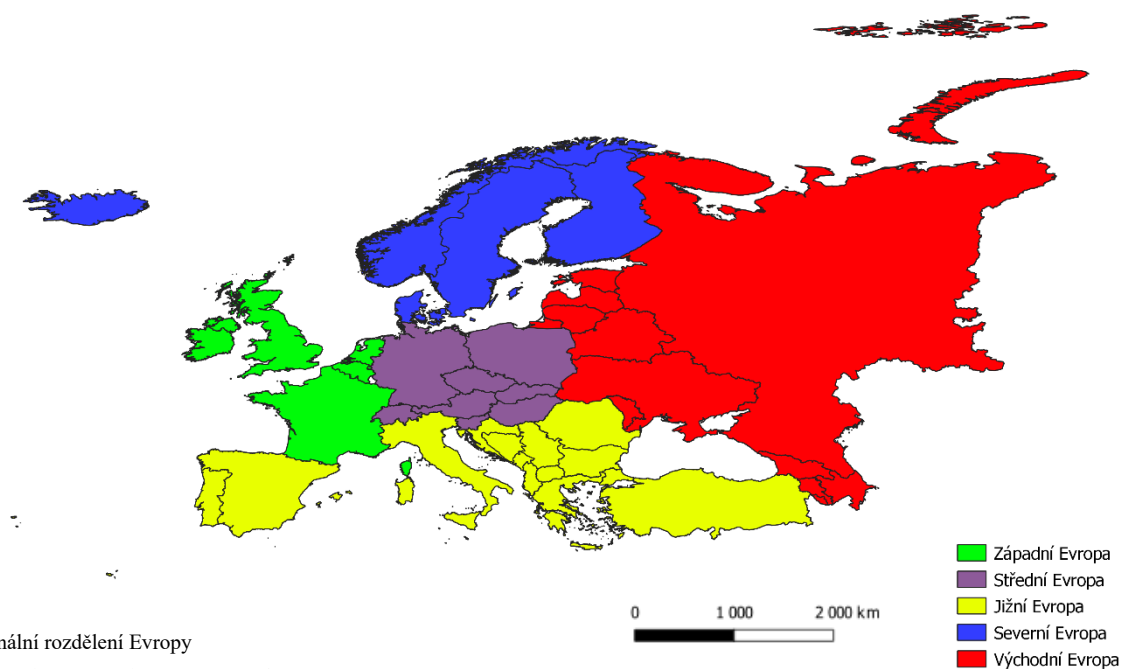
Rozdělení Evropy bylo v minulosti, a je i v současnosti, poměrně složité, protože v čase podléhá změnám. S přesností a trvalostí tak nelze vždy jednoznačně určit konkrétní a správné zařazení jednotlivých států do určitých regionů.

Evropa se běžně rozděluje do 5 odlišných regionů. Ty jsou pojmenovány lokalizační formou a jejich název se odvíjí od jejich polohy posuzované a lokalizované od hypotetického středu evropského kontinentu. Jejich názvy jsou tedy západní, střední, východní, severní a jižní. Mezi běžná, v současnosti pravděpodobně i nejvíce používaná rozdělení, jsou dle „*The World Factbook*“ nebo dle geoschématu „*OSN*“. (CIA, 2021), (Nations, unstats, 2023)

Dle „*The world Factbook*“ se Evropa dělí na 7 subregionů. Jedná se o Střední Evropu, Východní Evropu, Jihovýchodní Evropu, Jižní Evropu, Jihozápadní Evropu, Západní

Evropu a Severní Evropu. Rozčlenění dle OSN je méně komplexní a je rozděleno do 4 subregionů. Jedná se o Západní, Severní, Východní a Jižní Evropu. Chybí zde region Střední Evropy, který byl naopak v rozdělení „*The World Factbook*“ uveden. V této práci jsem se rozhodl pro využití rozdělení dle „*The World Factbook*“. Jelikož se jedná o poměrně početný typ rozdělení a v určitých částech (především v subregionech jižní Evropy) se nachází relativně málo států, tak jsou zde všechny státy spadající do skupiny jihoevropských států seskupeny do jedné skupiny, která nese v názvu jednoduché pojmenování Jižní Evropa. Pro lepší představu je níže přiložen mapový podklad. (CIA, 2021)

V této bakalářské práci jsou analyzována data nejenom z regionů či subregionů, ale též z jednotlivých států. V průběhu zkoumaného období ovšem některé současné státy nesly jiný název nebo dokonce neexistovaly. Přesto budou v práci z hlediska časové osy zmíněny i v obdobích, kdy ještě měly jinou podobu. Hlavní důvod je lokalizační. Použitá data jsou lokalizačně zaměřena na oblasti, ve kterých se v současnosti tyto státy nacházejí. Pro lepší přehlednost bude tedy pracováno se současnou podobou států a jejich historická podoba bude pouze zmíněna, v některých nezbytných případech i zdůrazněna.

Regionální rozdělení Evropy

Tvorba: vlastní; vyrobeno pomocí softwaru QGIS 3.20.3

Demografické ukazatele

V této kapitole jsou uvedeny a vyloženy jednotlivé ukazatele, které jsou v práci nejvíce využívány. Je zde rovněž vysvětlen jejich výpočet a objasněn důvod výběru konkrétního ukazatele.

Věk

Prvním z vybraných demografických ukazatelů, který je analyzován, je věk. V rozvinutých státech je poměrně běžné, že se věk dožití obyvatel prodlužuje. Velmi významným faktorem, který zde hraje důležitou roli, je nízká porodnost a také migrace, která se v minulých letech a v současnosti považuje za jedno z klíčových témat, které jednotlivé státy v Evropě musí řešit. (Commission, 2023)

V Evropě došlo v posledních několika dekádách k poměrně velkému nárůstu průměrného věku dožití. Charakteristický je i zdravější životní styl, který umožňuje obyvatelům déle setrvávat v zaměstnání. Zároveň stále vyspělejší a dokonalejší zdravotní péče dává obyvatelům možnost předcházet zdravotním komplikacím, a při včasném odhalení nemocí stoupají šance pacientů na vyléčení. V kontrastu s tímto faktorem je ovšem snížení porodnosti. (Commission, 2023)

V Evropě v posledních několika dekádách převažuje trend vyšší imigrace než emigrace. I přes tento fakt se populace v Evropě bude pravděpodobně snižovat. (Commission, 2023)

Věkové složení

Věkové složení je jedním z dalších klíčových ukazatelů v demografii. Je mnoho způsobů, kterými lze věkovou strukturu obyvatelstva v daném státě charakterizovat. Lze využít například průměrný věk. Tento ukazatel ale mnohdy bývá ovlivněn extrémními hodnotami. Z tohoto důvodu se častěji využívá principu mediánu. Ten lze charakterizovat jako věk, kterého dosáhne právě polovina populace. Číslo, které udává věkový medián, bude vždy nižší než číslo průměrného věku. Důvodem je právě menší ovlivnění extrémními hodnotami. V této kapitole je tedy v daných oblastech Evropy využito k analýze právě věkový medián. (United Nations, 2022)

Porodnost

Porodnost (natalita) je jedním z klíčových a elementárních ukazatelů v demografii. Společně s úmrtností (mortalitou), představuje složku demografické reprodukce populací. Důležitými složkami, které porodnost provází, jsou fekundita a fertilita. Fekundita je

schopnost muže a ženy počít a rodit děti. Fertilita je tedy druhá fáze, která je výsledným efektem fekundity. (Kunc a kol., 2019)

Kromě biologických faktorů zde mají velkou roli i nebiologické faktory. Tím se myslí například politika státu nebo například náboženství, které může porodnost ovlivnit. (Newbold, 2017).

Zkoumaná data jsou v této práci uváděna v hrubé míře porodnosti. To znamená, že čísla uvedená v podkapitolách uvádějí počet narozených dětí na 1 000 obyvatel středního stavu obyvatelstva za jeden kalendářní rok.

Úmrtnost

Úmrtnost je jedním ze základních demografických ukazatelů. Historicky se jednalo o jeden z prvních aspektů, kterým se začala demografie zabývat. Úmrtnost byla brána jako hromadný jev, který byl jednoduše popsán jako vymírání populace. Společně s porodností tvoří kontrastní dvojici, která popisuje, zdali daná populace postupně vymírá anebo přibývá. Tento proces je biologicky podmíněný a jeho důsledkem je přirozené střídání generací. Umožňuje novým generacím přizpůsobovat se novým a stále se měnícím aspektům ve světě. Nejběžnějším ukazatelem úmrtnosti je hrubá míra porodnosti. Je vyjádřena jako číslo, které udává počet zemřelých v přepočtu na 1000 obyvatel středního stavu. V mezinárodním měřítku se jedná o velmi užitečný ukazatel, který porovnává jednotlivé státy a jejich úroveň úmrtnosti. (Pavlík a kol., 1986), (Livi Bacci, 2012)

Ve světě dochází v současnosti převážně ke snižování úmrtnosti. V průběhu posledních sedmi desetiletí došlo průměrně až k polovičnímu snížení. Hlavním důvodem, který tento klesající trend ovlivnil, je velký pokrok v odvětví medicíny. Obecně lze říct, že zlepšení zdravotních podmínek a zdravotní péče zvyšuje životní úroveň, která je z velké části měřena i podle úmrtnosti. (Kunc a kol., 2019).

V kontrastu s výše uvedenými fakty se ovšem na Evropském kontinentu v posledních letech začala úmrtnost zvyšovat. Hlavním důvodem ovšem není špatná zdravotní péče nebo snížení životní úrovně, ale především stárnutí populace. Na Evropském kontinentu začíná být tento trend velmi znatelný, je velmi dobře vidět i ve věkových pyramidách, kdy v mnoha státech v Evropě převažuje regresivní typ. Průměrně se mezi státy s největším podílem právě starších lidí řadí Itálie nebo například Portugalsko. V roce 2019 bylo v Itálii 22,8 % obyvatel tvořeno právě staršími obyvateli. V Portugalsku tomu bylo v roce 2019 21,8 %. (EUROSTAT, Population structure and ageing, 2023)

Poměr pohlaví

Dalším demografickým ukazatelem, který je v této práci analyzován, je poměr pohlaví. Pro porovnání je použit index poměru pohlaví, který srovnává počet narozených mužů k počtu narozených žen. Tento index uvádí počet narozených mužů na 100 narozených žen. V tomto indexu je tedy indikován počet narozených mužů, který přesáhl 100, což znamená, že se ve zkoumaném roce nebo období narodilo více mužů, než žen. Například tedy hodnota 105 bude indikovat, že se na 100 nových žen narodilo 105 nových mužů. Při výzkumech bylo zjištěno, že se průměrně rodí více mužů, než žen. Světová zdravotnická organizace uvádí, že očekávaná hodnota se pohybuje okolo 105 narozených mužů na 100 narozených žen. Nutno podotknout, že tato průměrná hodnota je uváděna v ideálním stavu. Jsou zde tedy opomenuty například sociální nebo kulturní aspekty, které by mohly porody ovlivnit. Tím jsou myšleny například potraty zaměřené pouze na jedno určité pohlaví apod. (Roser, 2019)

Migrace

Migrace je další z velmi důležitých demografických ukazatelů, které popisují vývoj populace. Pro popis tohoto jevu je využit index čisté míry migrace neboli migrační saldo. Hlavní složku zde tvoří dva protichůdné proudy, jimiž jsou emigrace a imigrace. Emigrace je proces, kdy se obyvatelé ze svého domovského státu vystěhovávají, imigrace je naopak proces, kdy se obyvatele přistěhovávají do určitého státu. Oba zmíněné proudy jsou naprosto přirozené a bývají ovlivněny mnoha faktory. Ke konci 19. století E.G. Ravenstein konstatoval, že hlavním důvodem migrace je především úroveň ekonomické situace a stability v daných státech. Myslel tím především nevyváženou hladinu nabídky a poptávky. Samozřejmě je nutné podotknout, že migrace je ovlivněna i mnoha dalšími faktory. Mohou to být přírodní katastrofy, rasová diskriminace, náboženská diskriminace, hladomory, války atd. Faktorů, které proces migrace ovlivňují, jsou stovky a jejich celý výčet není snadné stanovit, protože jde mnohdy nejenom o obecné příčiny a faktory, ale i o osobní důvody migrantů, jakými mohou být rodinné či osobní ambice, zdravotní stav, politická diskriminace, genderová nevyváženost, péče o děti apod.

V souhrnu je obtížné empiricky určit, jaké jsou primární důvody, které proces migrace zapříčiňují. Dle Mezinárodní organizace pro migraci je taktéž jedním z hlavních faktorů nepoměr finančních příjmů. (United Nations, 2022)

Čistá míra migrace je uváděna jako rozdíl těchto dvou proudů. Pokud převládá imigrace, tak číslo je vždy kladné, jestliže je číslo v záporných hodnotách, tak ve státě převládá emigrace. Číslo je taktéž uváděno v přepočtu na 1 000 obyvatel. Tím je myšleno, že dané číslo bude uvádět, kolik nových obyvatel přibude či ubude na 1 000 obyvatel, kteří ve státě trvale žijí. (United Nations, 2022)

1. Demografie

Demografie je disciplínou, která provází lidstvo už od nepaměti, a která se v rámci svého rozvoje postupně stala vědou, jejíž předmětem zkoumání je vývoje populace. Zabývá se též strukturou, velikostí i dynamikou jevů, které vývoj populace provází.

Slovo demografie použil poprvé belgický statistik Achille Guillaude v roce 1855. Zaznělo v jeho knižním díle „*Elements of Human Statistics or Comparative Demography*“. První historicky doložené pokusy o sčítání lidu (cenzus) se datují už v období Mezopotámie, konkrétně v oblasti Babylonie, která se rozkládala v jižní části Mezopotámie. Záznamy z období zhruba 3 800 př. n. l. naznačují, že zde probíhalo sčítání lidu poměrně pravidelně. V intervalech mezi 6 -7 léty zde bylo sečteno veškeré obyvatelstvo, dále také dobytek a další zemědělské komodity. (Kunc a kol., 2019)

V období Perské říše probíhalo vedle sčítání lidu například i sčítání zaměřené na armádu. Důvodem sčítání lidu bylo přidělování pozemků a následné placení daní v roce 500 př. n. l. Zmínky o sběru statistických demografických údajů pochází i z jiných částí světa. Jsou jimi například oblasti dnešní Číny či Palestiny nebo Izraele. (Rowland, 2003), (Kunc a kol., 2019)

Za velmi pokročilé a propracované bylo považováno například sčítání obyvatel a jejich majetku v období starověkého Říma, kdy sběr informací a dat vykonávali úředníci nazývaní cenzoři. Hlavním důvodem sběru dat bylo především určení výše daní, která reflektovala především jmění, kterým obyvatel Říma disponoval. (Matyszak, 2008)

V období středověku taktéž docházelo k různým pokusům o pořízení statistických údajů. Evropa však byla rozdělena na jednotlivá feudální panství, což vedlo k nejednotě vedení archivů, roztržnění předpisů a v důsledku toho k poměrně malé míře dochovaných soupisů z této doby. (Kunc a kol., 2019)

I tak se některé písemné záznamy dochovaly ve velmi dobrém stavu, lze zmínit například „*Domesday book*“. Jedná se o záznam, který byl vytvořen už tradičně především

z důvodu korektního placení daní. Hlavním cílem bylo tedy zjistit, kdo na vymezeném území žije a co vlastní. Kniha je psána v latině. (Kunc a kol., 2019)

Dochovaly se i údaje například o sčítání lidu křižáckými vojsky v Jeruzalémě nebo obyvatel Číny v období vlády dynastie Ming. V Číně došlo ke sečtení až 60 milionů obyvatel v prvních desetiletích vlády této dynastie. (Smail, 1994), (Brook, 2003)

Hlavními důvody historických cenzů byly tedy snahy o sledování i stanovení daňových povinností obyvatel, ale i vojenské účely – především možnosti rekrutace mladých mužů do armády. (Kunc a kol., 2019) (Smail, 1994)

V 19. století byla metodika sčítání značně vylepšena. Především v průběhu druhé poloviny 19. st. lze už hovořit o moderním sčítání lidu. Značnou roli v tomto pokroku hrál belgický statistik a demograf A. L. Queteleta. Díky jeho poznatkům a doporučením bylo v Belgii provedeno velmi pragmatické a systematické sčítání lidu v roce 1846. V souvislosti s industriálně a hospodářsky se rozvíjejícími státy v Evropě stoupala potřeba evidence obyvatel měst a vesnic, proto docházelo poměrně často ke stále dalším novodobým sčítáním lidu (Pavlík a kol., 1986)

Velkým technologickým pokrokem byl začátek využívání strojů na děrné štítky používaných k evidenci a přepočítávání dat. K této inovaci došlo na konci 19. století v USA, kdy byla technologie děrných štítků využita v roce 1890 při sčítání lidu v USA. V průběhu 20. století se hojně rozšiřovala i do Evropy. (Pavlík a kol., 1986)

Demografické datové analýzy tak prošly významnou změnou. Mnohé ukazatele byly v procesu sčítání vyjímány anebo přidávány (Pavlík a kol., 1986). Od 70. let došlo k dalšímu technologickému pokroku a v sčítání lidu začaly být nově využívány počítače. V posledních dekáдах ovšem některé státy přestávají sčítání lidu provádět klasickým způsobem, ale jako zdroj pro statistiky využívají údaje z různých jiných databází, které má stát k dispozici. Jedná se například o registry matrik, katastrů apod. Tento systém sčítání využívají především skandinávské země. (Kunc a kol., 2019)

1. Věk

1.1. Západní Evropa

Západní Evropa se v současnosti považuje za jednu z oblastí, která dosahuje nejvyšších hodnot v průměrném věku dožití. Na začátku 80. let byl například průměrný věk dožití ve Francii 74,2 roku. Celkově se ovšem nejvíce dožívali lidé v Belgii, kde byl průměrný věk dožití až 75,8 let. Z dostupných dat lze snadno vyčíst, že se průměrný věk dožití ve Francii od 80. let takřka stabilně zvyšoval až do současných hodnot. Data z roku 2021 indikují, že se průměrný věk dožití obyvatel navýšil až o 8,3 roku. Hodnota tedy dosahovala 82,5 roku. Jak už bylo výše zmíněno, tak byl vývoj poměrně stabilní a nedocházelo k nějakým závažným změnám ať už ve snižování nebo zvyšování průměrné hodnoty. Za zmínku, avšak stojí mírný pokles, který byl zaznamenán v roce 2020. V předešlém roce byla hodnota dožití 82,7 roků, což byla zatím nejvyšší hodnota, která byla v historii detekována. V roce 2020 hodnota dosáhla 82,2 roku. Hlavním důvodem tohoto propadu bylo především vypuknutí celosvětové pandemie Covidu – 19, který si vyžádal celkově 160 844 mrtvých (data k 10. únoru 2023). (Nations, Life Expectancy, 2023) (WHO, 2020)

V Belgii i dalších státech, které spadají do západní Evropy byl vývoj vesměs srovnatelný. Od 80. let docházelo k stále se se navyšujícímu trendu průměrné hranice dožití. Data z roku 2021 udávají, že na druhém místě se umístilo Irsko, kde průměrný věk dožití byl v roce 2021 82 let. Hranici 82 let překonaly pouze tyto dva státy. Ostatní se nacházejí pod touto hranicí. Irsko bylo i státem, který zaznamenal nejmenší ztrátu v průběhu roku 2020. Průměrný věk dožití se snížil pouze o 0,1 roku. Státem, který ve srovnání s ostatními státy v západní Evropě dosahuje v současnosti nejnižšího průměrného věku dožití je Spojené Království. V roce 2021 to bylo pouze 80,7 let, což ve srovnání například s Francií je o 1,8 roku méně. Ve shrnutí jsou ovšem rozdíly poměrně malé, což odráží i skutečnost, že všechny státy v západní Evropě se řadí v rámci indexu lidského rozvoje mezi velmi rozvinuté. (UNDP, 2022) (Nations, Life Expectancy, 2023)

1.2. Střední Evropa

Vymezení střední Evropy lze rozdělit především na dvě hlavní větve. První jsou státy, které spadají do tzv. Visegrádské čtyřky. Členy jsou Česká republika, Polsko, Slovensko a Maďarsko. Druhou větví jsou Alpské státy - Německo, Lichtenštejnsko, Švýcarsko, Slovinsko a Rakousko. Oblast střední Evropy lze tedy lokalizovat jako pruh od Středoevropské nížiny na severu, která končí hranicí s Balkánem na jihu. (Kučerová, 2015), (prof. PhDr. Oskar Krejčí, 2016)

Od 80. let 20. století docházelo v oblasti střední Evropy taktéž k postupnému nárůstu průměrného věku dožití. Ve srovnání se západní Evropou však dosahuje více výkyvů. Nejvíce jich bylo sledováno například v Lichtenštejnsku. Zde je ovšem hlavním důvodem především nízké množství obyvatel. K roku 2021 se jednalo o 39 039 osob, přitom na začátku 80. let zde žilo jen 25 003 obyvatel. Při nízkém počtu osob se mortalita obyvatel spadajících do postproduktivního věku projeví velmi markantně a posléze je to patrné i v dostupných datech o průměrném věku dožití. I navzdory výkyvům se ovšem Lichtenštejnsko řadí na pomyslný vrchol průměrného věkového dožití v rámci států střední Evropy. V roce 2021 byl průměrný věk dožití v Lichtenštejnsku 83,3 roku. Na pomyslném vrcholu je však Švýcarsko, které mělo k roku 2021 průměrný věk dožití dokonce 84 let. (Nations, Life Expectancy, 2023)

Zmíněné dva státy prošly poměrně odlišným vývojem. U Švýcarska se postupně průměrný věk dožití zvyšoval a docházelo zde pouze k menším výkyvům, ve srovnání s Lichtenštejnem šlo o zanedbatelnou četnost. V Lichtenštejnsku byl na počátku 80. let 20. století průměrný věk dožití 66,3 roku, kdežto ve Švýcarsku byl už tehdy 75,6 let. Rozdíl je tedy až 9,3 roku, což lze považovat za podstatný rozdíl. (Nations, Life Expectancy, 2023)

Ostatní tři státy, které spadají do skupiny Alpských států, měly vývoj velmi podobný. V Německu a Rakousku byl trend růstu takřka srovnatelný a odlišnost zde byla opravdu pouze v řádu několika málo desetín. Jinak tomu bylo ve Slovinsku. Na počátku 80. let byl ve Slovinsku, tehdy ještě součástí Jugoslávie, průměrný věk dožití 70,4 roku, což bylo průměrně o 2,5 roku méně než v Německu a Rakousku. V současnosti ovšem průměrný věk dožití ve Slovinsku překonal i ten německý a to o 0,1 roku. (Nations, Life Expectancy, 2023)

Ve státech tzv. Visegrádské čtyřky byl na počátku 80. let průměrný věk dožití 69,9 roku. Nejvíce se dožívali obyvatelé Slovenska, které bylo součástí Československé socialistické republiky - konkrétně se jednalo o 70,4 let. V České republice to bylo pouze o jednu desetinu méně. Nejméně se dožili obyvatelé Maďarska, a to 69,1 roku. Vývoj od 80. let po současnost se nesl opět v trendu postupného zvyšování průměrného věku dožití. V současnosti dosahuje nejvyššího věku dožití Česká republika, a to konkrétně 77,7 let. Nejméně se dožívají obyvatelé Maďarska, a to 75,7 let. Důvodem uvedeného rozdílu je především ekonomicko-spoločenská stagnace v Maďarsku, která byla patrná už mezi léty 1989–1993, kdy se průměrný věk dožití držel na hodnotě 69,3 roku. V ostatních státech mezitím docházelo k postupnému nárůstu věku dožití. Tehdejší rozdíl se v růstu věku dožití

trvale promítal i v dalších letech a vidíme ho i v datech z roku 2021. Polsko dosahovalo na počátku 80. let hodnoty 69,9 roku, což bylo o cca. 0,4 roku méně než v ČR. V současnosti je zde průměrná délka života stanovena na 76, 5 let. (Nations, Life Expectancy, 2023)

Ve všech zmíněných státech se opět negativně projevila pandemie z roku 2020. Zajímavostí je, že Alpské státy s výjimkou Německa dosahovaly nárůstu v průměrném věku dožití už v roce 2021 oproti roku 2020. V Německu stále hodnota klesala, a to konkrétně o 0,5 roku oproti roku 2020. (Nations, Life Expectancy, 2023)

Státy tzv. Visegrádské čtyřky dosahovaly stejného trendu jako Německo, tedy poklesu. Nejvíce markantní byl rozdíl na Slovensku, kde v roce 2020 dosahoval průměrný věk dožití 77 let. V roce 2021 ovšem klesl až na 74,9 let, což je pokles o 2,1 roku. V ostatních státech byl trend poklesu rovněž viditelný, ale nedosahoval tak velkého rozdílu, jako tomu bylo u Slovenska. (Nations, Life Expectancy, 2023), (Dong E, 2021)

1.3. Východní Evropa

Pokud vyjmemme pobaltské státy, tak nejméně stabilní vývoj byl zaznamenán v Rusku, kdy ve zkoumaném období docházelo ke střídání poklesu i nárůstu průměrného věku dožití. Tyto nárůsty byly zaznamenány i v ostatních státech východní Evropy, neměly však takový rozsah. V roce 1994 byla například v Rusku zaznamenána i vůbec nejnižší hodnota ze všech států v oblasti východní Evropy, kdy průměrný věk dožití tu byl v roce 1994 pouze 63,9 roku. Pro srovnání - v sousedním Bělorusku byl průměrný věk dožití ve stejném období 69,2 roku. Rozdíl je zde tedy poměrně patrný. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

Od roku 2000 je ve čtyřech státech - Rusku, Moldavsku, Bělorusku a Ukrajině zaznamenán průměrný nárůst věku dožití, který trval až do roku 2019, kdy došlo k propadu zejména z důvodu vypuknutí pandemie nemoci COVID-19, která si vyžádala mnoho obětí. Nejnižší hodnota byla zaznamenána v Moldavsku. V roce 2021 se zde pohybovala okolo 68,8 roku. Ve srovnání, nejvyšší hodnota čtyř uvedených států byla naměřena v Bělorusku, kde byl věk dožití v roce 2021 72,4 let. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

Vývoj u pobaltských států byl taktéž velmi podobný, nárůsty, stagnace i poklesy byly pravidelně zaznamenávány u všech tří států. Nejvyšší věk dožití, 71,8 roku, z nich měla v roce 2002 Litva. Od tohoto roku byly už pravidelně zaznamenávány nejvyšší hodnoty

v Estonsku, kde byl v roce 2021 průměrný věk dožití takřka o 3 roky vyšší než u Lotyšska a Litvy. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

1.4. Severní Evropa

Do severní Evropy jsou zařazeny především skandinávské státy Norsko, Švédsko a Finsko. Dále zde řadíme i hraniční stát Dánsko a také ostrovní stát Island.

Ve všech výše zmíněných státech je opět vývoj celkového dožití obdobný. Od 80. let 20. století je zaznamenán stálý růst, ve kterém docházelo pouze k zanedbatelným odchylkám. Na počátku 80. let byl průměrný věk dožití v těchto státech 75,1 roku. Nejstaršího věku dosahovali obyvatelé Islandu, a to o téměř dva roky více, než dosahoval celkový průměr ve všech státech v severní Evropě. Nejnižších hodnot dosáhly státy Dánsko a Finsko. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

V Dánsku byl průměrný věk dožití zhruba o rok méně, než byl celkový průměr států severní Evropy a ve Finsku cca o rok a půl. Jak už bylo výše zmíněno, vývoj byl ve všech státech poměrně srovnatelný a docházelo k pozvolnému růstu. V současnosti je věk dožití ve všech státech severní Evropy velmi vysoký a drží se i nad průměrnou hodnotou, které dosahují státy Evropské Unie. Jedná se konkrétně o hodnotu 80,5 roku. Nejvyššího průměrného věku dožití dosahují obyvatelé Norska. Zde je průměrný dosažený věk 83,2 roku. Island zaostává pouze o jednu desetinu na druhém místě, průměrný dosažený věk je zde 83,1 roku. Nejnižší hodnotu 81,6 roku dosahovalo v roce 2020 Dánsko. Ale jak bylo výše zmíněno, stále se jedná o nadprůměrnou hodnotu ve srovnání s členskými státy Evropské Unie. Takto vysoké hodnoty průměrného věku dožití velmi dobře odrážejí i skutečnost, že všechny státy severní Evropy mají velmi vysoký index lidského rozvoje a všechny přesahují hodnotu 0,9 bodu. To je řadí mezi jedny z nejrozvinutějších států nejenom v Evropě, ale i v celém světě. Tento fakt je mimo jiné reflektován i v průměrném věku dožití. (Nations, Life Expectancy, 2023), (UNDP, 2022)

1.5. Jižní Evropa

Do jižní Evropy spadá větší množství států, než tomu bylo například u severní Evropy. Jedna větev států se rozkládá na Balkánském poloostrově. Jsou nimi například Chorvatsko, Srbsko nebo i Řecko. Dalšími důležitými státy jsou ale bezpochyby i Itálie, Španělsko či Portugalsko, které jsou od balkánských států poměrně vzdálené. (Nations, Life Expectancy, 2023)

Vývoj průměrného věku dožití byl opět u všech států ve znamení postupného růstu od 80. let 20. století. Rozdíly jsou ovšem mezi absolutními hodnotami, které obyvatelé dosáhli v jednotlivých státech. Na pomyslném vrcholu se po takřka celou dobu držela Itálie a Španělsko. Na počátku 80. let byl průměrný věk dožití ve Španělsku 75,4 roku a v Itálii 73,9 roku. Tyto hodnoty jsou samy o sobě v daném roce vysoké. Ve srovnání s dalšími státy v jižní Evropě bude rozdíl ovšem ještě více viditelný. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

Nejnižšího věku dosahovali obyvatelé Severní Makedonie. Zde byl průměrný věk dožití pouze 68,7 roku, rozdíl tedy činí až několik let. V průběhu dalších let se vývoj nesl v postupném zvyšování průměrného věku dožití, mezi léty 1988–1998 však došlo k mírnější stagnaci, což vedlo ke zvětšení hypotetické mezery mezi státy ležícími na Balkánském poloostrově a státy ležícími mimo. Jedinou výjimkou zde bylo Řecko, které zmíněná stagnace příliš nezasáhla. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

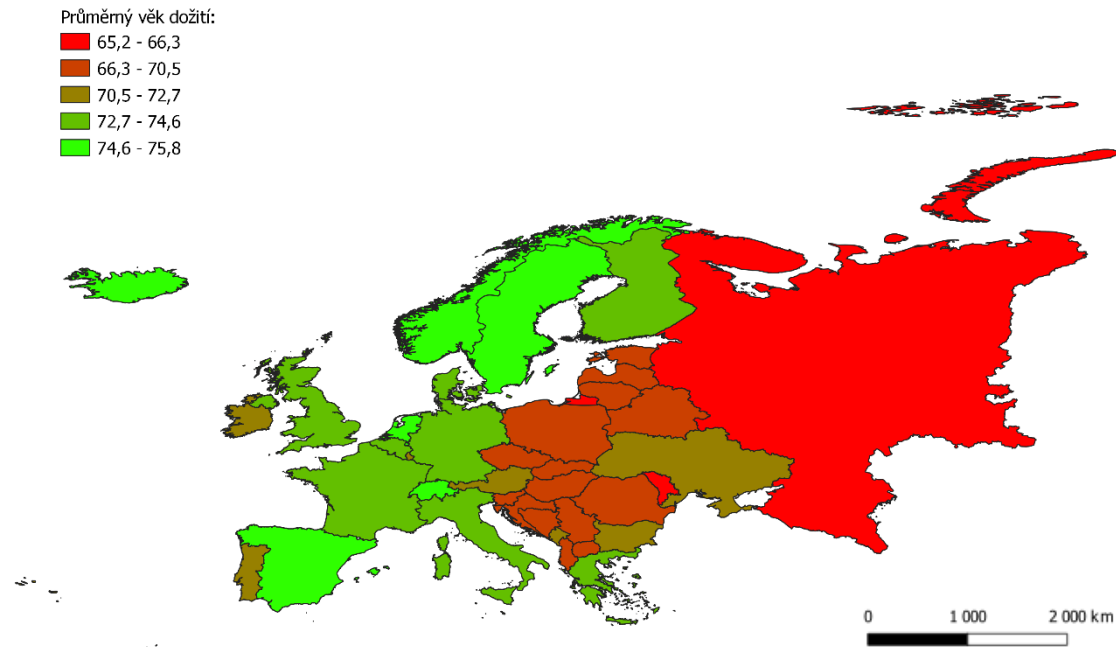
Důvodem stagnace byla především válka v Jugoslávii, která v oblasti Balkánu v roce 1990 vypukla. Vyžádala si mnoho obětí, a to se posléze podepsalo i na změnách v průměrném věku dožití. Válka skončila až v roce 2001, a od tohoto roku lze z dostupných dat vyčíst, že se průměrný věk začal postupně opět navyšovat. Nicméně z důvodů války zde vznikla poměrně značná mezera v průměrném věku dožití, která je viditelná i ze současných dat. Totiž státy, které nebyly válkou zasaženy, měly vývoj stále více méně konstantní a u nich ke stagnaci v tomto období nedošlo. (Nations, Life Expectancy, 2023) (UNDP, 2022)

V současnosti stojí Španělsko a Itálie na pomyslném vrcholu a průměrný věk dožití je zde 82,3 let. Před nimi je už pouze malý ostrovní stát Malta, který se nachází ve středomořímí na jih od apeninského poloostrova. Průměrný věk zde dosahuje hodnoty 83,7 roku, což je více, než je průměr Evropské unie. Pro srovnání stát s nejnižším průměrným věkem dožití je Bulharsko, kde se obyvatelé dožívají v průměru pouze 73,6 let. Jde o data z roku 2020 a můžeme vidět, že diference činí cca 9 let, což je značný rozdíl. (Nations, Life Expectancy, 2023), (Thomas, 2009)

Chorvatsko, Bosna a Hercegovina i Albánie oscilují v průměrném věku dožití kolem celooblastního průměru z roku 2022 - 78,6 let. Obyvatelé Chorvatska měli k roku 2020 průměrný věk dožití 77,7 let, což je pouze o necelý rok méně, než je průměr. V Bosně a Hercegovině se jednalo o něco málo přes jeden rok. Albánie dosahovala téměř

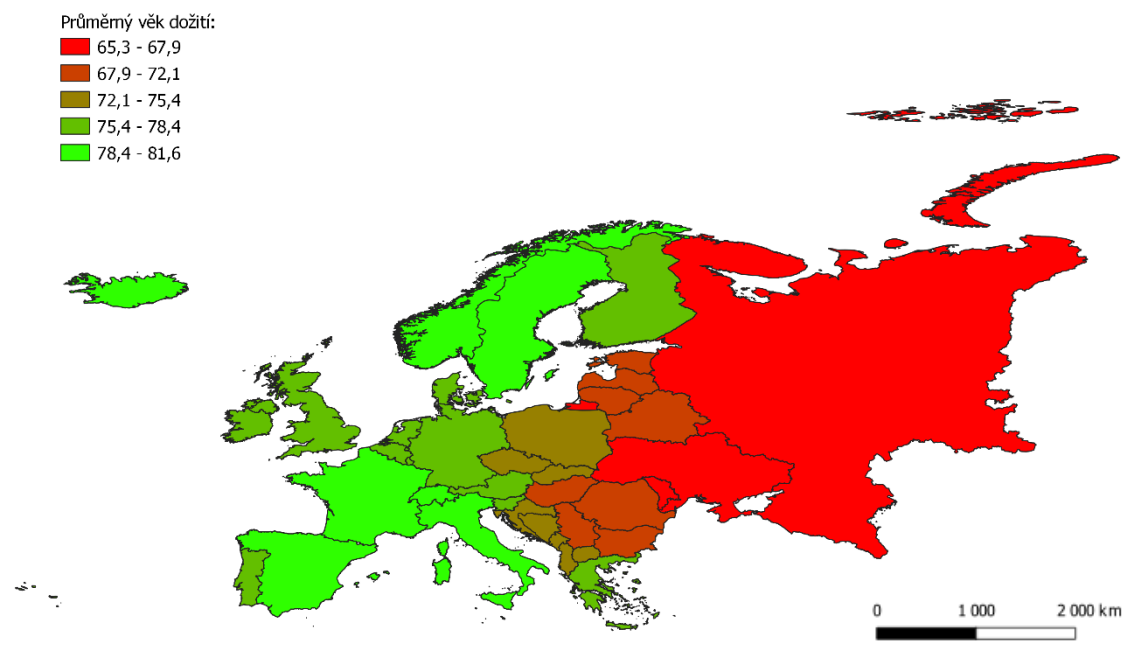
totožné hodnoty jako je průměrná. Průměrný věk dožití obyvatel byl v tomto státě 78,7 let.
(Nations, Life Expectancy, 2023)

Průměrný věk dožití v roce 1980

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Průměrný věk dožití v roce 2000

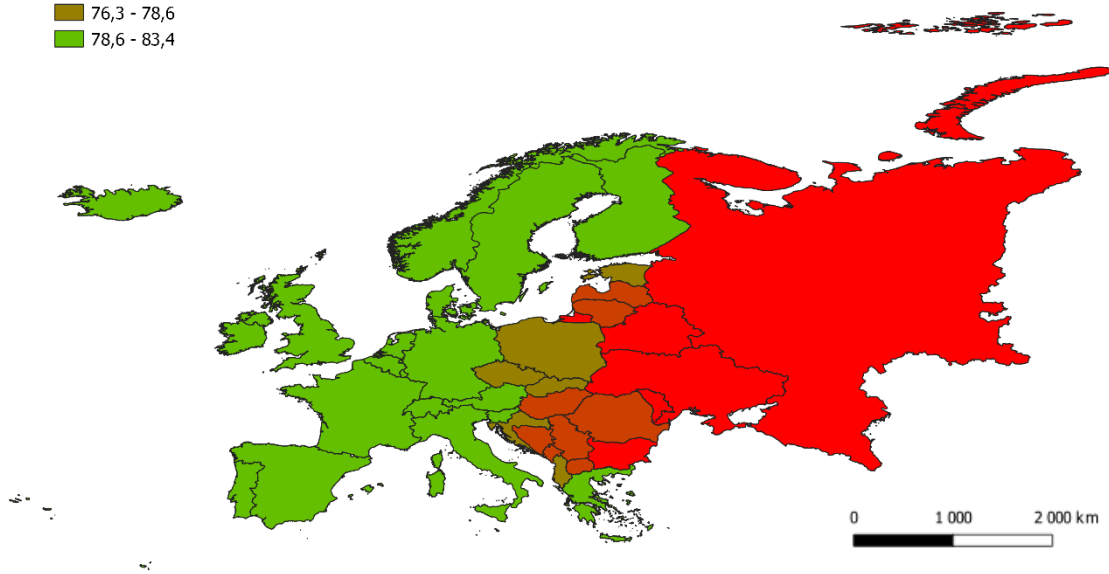

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Průměrný věk dožití v roce 2020

Průměrný věk dožití:

- 70,2 - 73,6
- 73,6 - 76,3
- 76,3 - 78,6
- 78,6 - 83,4

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

2. Věkové složení

2.1. Západní Evropa

V oblasti západní Evropy docházelo v posledních čtyřiceti letech k vzrůstající tendenci věkového složení. Od roku 1980 se ve všech státech v západní Evropě průměrná hodnota věkového mediánu zvyšovala. Na počátku 80. let 20. století byla nejvyšší hodnota naměřena v Lucembursku, kde byl průměrný věkový medián naměřen v hodnotě 33,9 roku. Naopak nejnižší míry dosahoval v Irsku, kde se hodnota pohybovala jen okolo 25,5 roku. Rozdíl mezi těmito dvěma státy je poměrně znatelný. Průměrná hodnota u zbylých států dosahovala zhruba 32,2 roku. Irsko se tedy nacházelo v znatelných podprůměrných hodnotách. (United Nations, 2022)

U ostatních států se věkový průměrný medián pohyboval mnohem blíže celkové průměrné hodnotě v průběhu měřeného období. Lucembursko vykazovalo nejvyšší hodnoty do konce 80. let, poté bylo na první příčce v roce 1991 vystřídáno Belgií. Hodnota, naměřená v Belgii, v tomto roce dosahovala 35,5 roku, v sousedním Lucembursku to bylo o jednu desetinu méně. Rozdíl je samozřejmě zanedbatelný ve srovnání například s Irskem, kde hodnota v tomto roce byla 28,6 roku. Ovšem i v Irsku je patrný nárůst, který oproti roku 1980 stoupl cca o 3 roky. (United Nations, 2022)

Na počátku třetího tisíciletí docházelo nadále ke konstantnímu růstu a průměrný medián věkového složení v celé zkoumané oblasti dosahoval 35,9 roku. Oproti roku 1980 došlo ke zvýšení více než o 4 roky. K roku 2021 se hodnota dále navyšovala a přesáhla již hranici 40 let. V tomto roce byl průměrný nejvyšší věkový medián naměřený v Nizozemsku, kde dosahovala polovina populace 41,7 roku. Velmi podobná hodnota byla naměřena například i ve Francii, byla pouze o jednu desetinu nižší. Mezi státy, které se v tomto roce držely pod hranicí 40 let, patřily Spojené království, Lucembursko a Irsko. Irsko i v tomto roce dosahovalo nejnižší hodnoty. Nejednalo se ovšem oproti průměrné hodnotě o markantní rozdíl, polovina populace zde v tomto roce dosahovala hodnoty 37,6 roku. Oproti celkovému průměru v daném roce to je jen o 2,4 roku nižší hodnota. Je tedy patrné, že i Irsko, které se po celou sledovanou dobu drželo na znatelně nižších číslech než zbytek států v západní Evropě, se v současnosti přiblížilo svou hodnotou mnohem blíže zbytku států ve zkoumané oblasti. Zároveň je nutné podotknout, že Irsko dosahovalo od roku 2010 vyššího nárůstu než zbylé státy. Pokud by tento trend pokračoval, tak by v Irsku průměrný věkový medián mohl do roku 2030 dosahovat vyšších hodnot než některé další státy a celkově by tak přesáhl i průměrnou celooblastní hodnotu. (United Nations, 2022)

2.2. Střední Evropa

Ve střední Evropě byl opět vývoj obdobný, jako tomu bylo v dalších oblastech západní Evropy. Docházelo zde ke konstantnímu růstu, který probíhal v měřeném období poměrně stabilním způsobem. V roce 1980 se zde průměrný věkový medián pohyboval okolo 31,6 roku. Nejvyšší hodnoty dosahovalo Německo. V roce 1980 zde polovina populace dosáhla věku 35,8 let. Státem s nejnižším věkovým mediánem bylo Slovensko, kde se hodnota pohybovala okolo 27,9 roku. Jednalo se tedy o hodnotu, která byla téměř o 4 roky nižší než průměrný věkový medián v oblasti. Nadprůměrných hodnot dosahovaly státy Švýcarsko, Rakousko a Maďarsko, v nichž průměrná hodnota oscillovala okolo 33,6 let. Průběh i zde byl v následujících letech opět ve znamení růstu a průměrný věkový medián se u všech států zvyšoval. (United Nations, 2022)

Německo se ve zkoumané době drželo stále na první příčce a dosahovalo nejvyšších naměřených hodnot ve střední Evropě. Nutné je podotknout, že růst mediánu se v Německu mírně zrychlil na začátku 21. století. Další zajímavostí je, že Německo bylo jediným státem, kde byl zaznamenán v dalším období i pokles - stalo se tak v roce 2020. Hodnota poklesla z původních 45 let na 44,9 let. I když se jedná o zanedbatelnou výchytku, tak to byla jediná změna v dosud stabilním růstovém trendu, který byl zaznamenán u všech ostatních států v oblasti. Důvodů mohlo být mnoho, tím nejpodstatnějším však byla bezesporu pandemie nemoci Covid-19, jejímž důsledkem byla nejvyšší čísla úmrtnosti především u obyvatel vyššího věku. Tato vysoká úmrtnost mohla vést ke snížení průměrného věkového mediánu proto, protože průměrně zemřelo více starších lidí, kteří se nacházeli ve druhé polovině mediánu, než tomu bylo u poloviny druhé, kde úmrtnost byla statisticky nižší. (United Nations, 2022), (WHO, 2020)

Ostatní státy měly růst stabilní a nedošlo zde k žádnému poklesu ani v covidových letech. Na nejnižší hodnotě se v průběhu měřeného období drželo Slovensko. Nejednalo se ovšem o tak velký rozdíl, jaký byl například zaznamenán v západní Evropě u Irska. Velmi blízké hodnoty dosahoval i sousední stát Polsko, který v průběhu let 2010-2020 měl průměrný věkový medián 38,7. Slovensko dosahovalo hodnoty 38,2. Toto desetileté srovnání dokazuje, že hodnota se zde držela na rozdíl zhruba půl roku. Nejedná se tedy o nějaký markantní rozdíl. (United Nations, 2022)

Celkový růst průměrného věkového mediánu je v oblasti střední Evropy poměrně znatelný, a to obdobně, jak tomu bylo u oblasti západní Evropy. V roce 1980 byla průměrná

hodnota mediánu ve střední Evropě 31,6 let. V roce 2000 hodnota vzrostla na 36,3 let a v roce 2020 dosahovala až 42,6 roku. Je tedy patrné, že se růst věkového mediánu stále mírně zrychluje a je otázkou, zdali tento trend bude pokračovat i v budoucích letech stejným tempem. (United Nations, 2022)

2.3. Východní Evropa

I ve východní Evropě převládal obdobný trend jako v předcházejících dvou analyzovaných oblastech. Tím byl poměrně stabilní růst průměrného věkového mediánu. Na počátku 80. let 20. století dosahoval nejvyšších hodnot v Lotyšsku. Hodnota se zde pohybovala okolo 33,8 let. Nejnižších čísel bylo dosaženo v Moldavsku, kde se věkový medián pohyboval pouze kolem 27,5 roku. Zajímavostí je, že Lotyšsko bylo jediným státem, kde byla naměřena i menší odchylka. Došlo k ní mezi lety 1980-1989. V tomto období byl zaznamenán mírný pokles hodnoty. Z původní hodnoty 33,8 let, která byla v tento rok nejvyšší naměřenou v celé oblasti, klesla do roku 1989 o tři desetiny. Nejedná se však o žádnou radikální změnu, která by jinak poměrně stabilní vývoj narušovala.

Zbylé dva pobaltské státy měly vývoj opět velmi podobný, lišily se jen ve výši hodnot. Litva dosahovala nižších čísel, než tomu bylo u Estonska, které mělo vývoj srovnatelný s Lotyšskem. V období mezi roky 1980-1990 dosahovalo Lotyšsko průměrnou hodnotu 33,6 roku, v Estonsku to bylo pouze o 6 desetin méně. V uvedeném desetiletém srovnání lze vidět, že hodnoty jsou u těchto dvou států poměrně blízké. Při komparaci údajů s posledním pobaltským státem, tedy Litvou, je hodnota až o dva roky vyšší. Hodnota zde v tomto desetiletí dosahovala cca 31 let. (United Nations, 2022)

Na začátku 90. let lze vidět mírné zrychlení nárůstu hodnot u většiny států. Oproti osmdesátým létům je zde nárůst rok od roku mírně vyšší. Státem, ve kterém tento mírně zrychlující trend nebyl příliš patrný, bylo Moldavsko. Tento stát se v hodnotách průměrného věkového mediánu držel ze všech států ve východní Evropě nejnižší, a to po celou dobu zkoumání. Nejvíce patrný byl tento rozdíl v roce 2003, kdy se průměr v oblasti východní Evropy pohyboval okolo 36,4 roků, kdežto v Moldavsku dosahoval pouze hodnoty 31,7 roku. Rozdíl je tedy takřka 5 let. U zbylých států byl rozdíl maximálně do dvou let. V současnosti jsou nejvyšší hodnoty naměřeny v Litvě a Lotyšsku. V roce 2021 se lišily pouze o jednu desetinu, v Litvě byla hodnota konkrétně 43,7 a v Lotyšsku 43,6. Naopak nejnižší hodnota byla opět dosažena v Moldavsku, kde v roce 2021 byla polovina populace starší 36,1 let (United Nations, 2022)

2.4. Severní Evropa

V oblasti severní Evropy se opět opakoval stejný trend jako ve zbylých částech Evropy, tedy trend pozvolného a poměrně stabilního růstu. Na počátku 80. let byly nejvyšší hodnoty naměřeny ve Švédsku. Hodnota zde přesáhla 35 let. Nejnižší hodnota byla naopak naměřena v ostrovním státě Islandu, kde se pohybovala okolo 25,9 roku. Propad je zde oproti Švédsku opravdu znatelný. Při srovnání s ostatními státy, které měly průměrný věkový medián v roce 1980 zhruba 33,2 let, je tato hodnota silně podprůměrná. Island se v průběhu zkoumaného období držel hluboko pod průměrnou hodnotou trvale, a i když do roku 2021 průměrnou hodnotu mírně dorovnal, rozdíl zůstal poměrně znatelný. V roce 2021 byla průměrná hodnota v severní Evropě 39,7 let, kdežto na Islandu dosahovala hodnoty 35,9. (United Nations, 2022)

Ostatní státy v oblasti severní Evropy měly vývoj obdobný. Ve Finsku, Dánsku i Norsku se průměrný věkový medián stále zvyšoval. Výjimkou bylo Švédsko, které mezi lety 2016 - 2021 zaznamenalo změnu růstového trendu, který se mírně snížil z původní hodnoty 39,8 na hodnotu 39,5 roku. Ve stejném roce byly nejvyšší hodnoty dosaženy ve Finsku, kde polovina populace dosáhla věku 42,4 let. Malý a zanedbatelný výkyv byl naměřen i na Islandu - stalo se tak v mezi lety 2007-2008, kdy hodnota klesla z 33,6 na 33,5 let. (United Nations, 2022)

2.5. Jižní Evropa

V oblasti jižní Evropy opět převládal stejný trend jako v ostatních částech Evropy. Byly zde ovšem patrné znatelné rozdíly mezi dosaženým průměrným mediánem u jednotlivých států. Na počátku 80. let dosahovalo nejvyšších hodnot Řecko. Konkrétně se jednalo o hodnotu 33,7 roku. Velmi blízké hodnoty dosahovaly i státy jako Itálie, Bulharsko, Srbsko a Chorvatsko. Průměrný věkový medián u těchto států byl v roce 1980 33 let. Nižší hodnoty byly dosaženy ve státech Černá Hora, Severní Makedonie a Bosna a Hercegovina. Zde byla v tomto roce průměrná hodnota 25,4 roku. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami států je poměrně vysoký a znatelný. Výrazně nejnižší hodnoty ovšem dosáhla Albánie, která v roce 1980 dosahovala pouze 19,8 roku. Takto nízký věk nebyl naměřen v žádném jiném z dosud zmíněných států, přičemž právě Albánie se po celou dobu ve zkoumaném období držela na nejnižších číslech. Přesto že se od roku 2000 začala přibližovat hodnotám, které byly naměřeny například v Severní Makedonii nebo Černé Hoře. Pro srovnání, průměrná hodnota v Jižní Evropě se pohybovala okolo 29,2 let. Podprůměrná hodnota,

kteřá byla dosažena v Albánii, byla téměř o 10 let nižší. Jedná se tedy o markantní rozdíl. (United Nations, 2022)

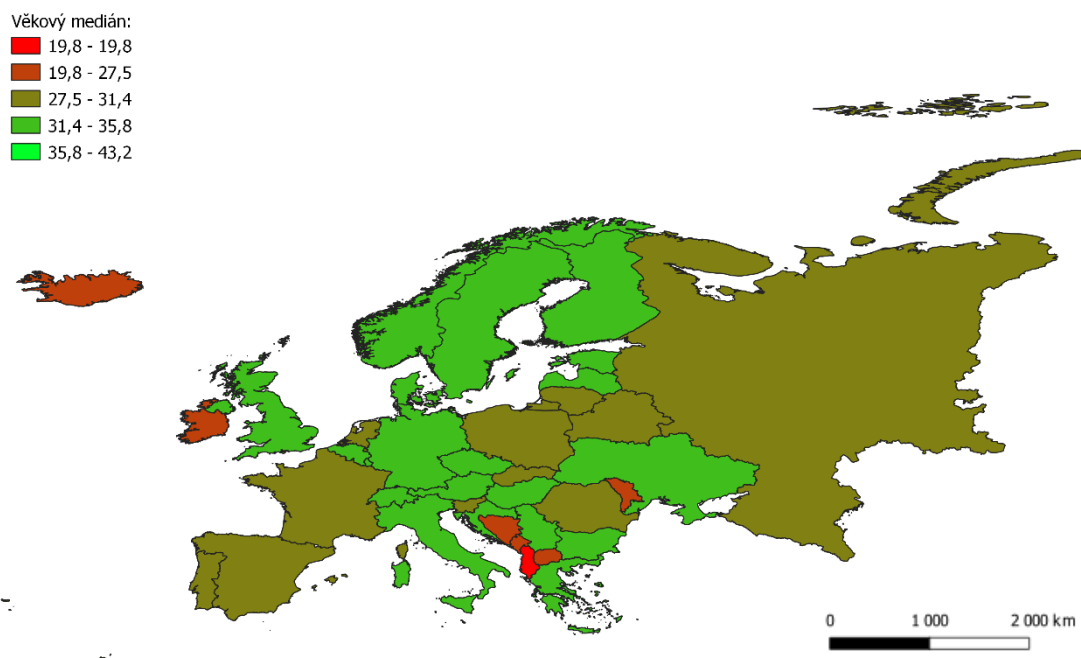
Velice zajímavý je ovšem například výkyv, který byl detekován v Bosně a Hercegovině mezi lety 1992-1995. Došlo zde k náhlému vyššímu nárustu hodnoty mediánu. Tento výkyv měl ovšem opodstatněný důvod, kterým byla válka, která se na území tohoto státu v tomto období odehrávala. Jelikož si tento konflikt vyžádal až desetitisíce obětí poměrně mladého věku, projevil se i v průměrném věkovém mediánu, kdy se zvýšená úmrtnost mladších lidí odrazila v jeho zvýšení. Věkový medián se od roku 1992 do roku 1995 zvýšil o 2,3 roku a za poměrně krátkou dobu se jednalo o znatelný nárust. V následujících letech došlo k mírnému snížení, kdy v roce 1998 dosahovala hodnota 32,3 roku. V roce 1995 to bylo konkrétně 32,5 roku. (United Nations, 2022), (Tabeau & Bijak, 2004)

Trend růstu byl po začátku 21. století velmi podobný například v Řecku, Chorvatsku nebo Portugalsku. Roční navýšení u těchto států se průměrně pohybovalo v rámci tří až čtyř desetin. Státem, který dosahoval nejvyšších hodnot, byla stále Itálie, která v roce 2003 jako první stát v oblasti jižní Evropy přesáhla hranici 40 let. Ostatní státy postupně tuto hodnotu taktéž přesáhly a v roce 2012 už více než polovina států měla průměrný věkový medián přesahující 40 let. Jednalo se například o Chorvatsko nebo Bulharsko. V tomto roce ovšem některé státy stále zaznamenávaly nižší hodnoty. V podprůměrných číslech se pohybovala například Albánie nebo Severní Makedonie. V roce 2012 byla průměrná hodnota věkového mediánu zhruba 39,3 roku. Průměrná hodnota v těchto dvou státech byla 34,2 roku. V roce 2021 se průměrná hodnota u vybraných států v oblasti jižní Evropy pohybovala okolo 42,4 roku. Jedná se o vysoké číslo. Patrné bylo i snížení v hodnotách u jednotlivých států. Albánie, která se po většinu času držela na podprůměrných hodnotách, zaznamenala v roce 2021 hodnotu 37,3 let. Do průměrného věkového mediánu tedy stále schází Albánii zhruba 5 let. Jedná se tedy o poloviční snížení rozdílu, než jaký byl zaznamenán v roce 1980. Pokud by tento trend pokračoval, tak by se v budoucnu Albánie stále více přibližovala průměrné hodnotě v jižní Evropě. (United Nations, 2022)

Posledním státem, který dosud nebyl zahrnut při výpočtech průměrů apod., je stát Vatikán. Důvodem je jeho specifické uspořádání. Jelikož má Vatikán i specifický typ obyvatelstva, tak se dosažené hodnoty pohybovaly ve vysoce nadprůměrných číslech. Pro srovnání v roce 2006 byl průměrný věkový medián ve Vatikánu 55,4 roku. Z tradičních států v oblasti jižní Evropy dosahovala nejvyšších hodnot Itálie, kde polovina populace dosáhla věku 40,8 roku. Jelikož se u samotného Vatikánu jedná o extrémní hodnoty,

kteře by ovlivnily průměrné vypočtené hodnoty u zbylých států, pro analýzu v této práci nebyly použity, nicméně pro úplnost byly v tomto odstavci alespoň zmíněny. (United Nations, 2022)

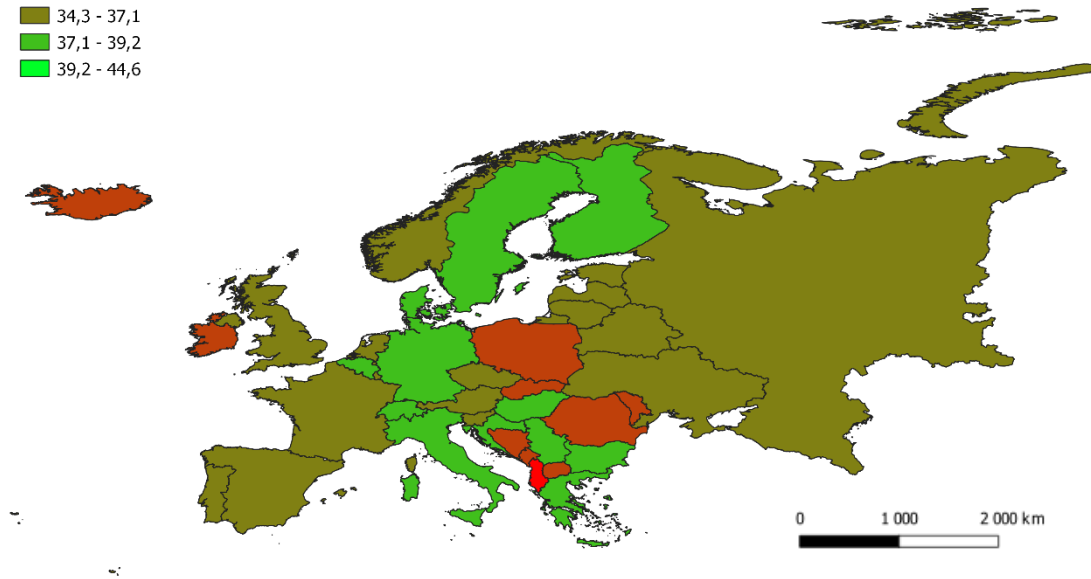
Věkový medián v roce 1980

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Věkový medián v roce 2000

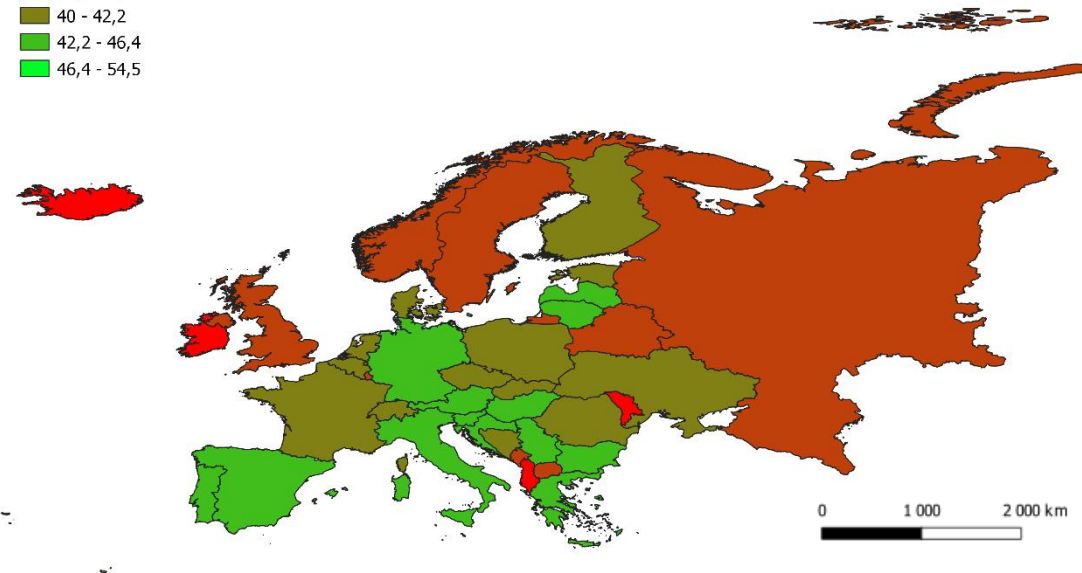
- Věkový medián:
- 26,3 - 26,3
 - 26,3 - 34,3
 - 34,3 - 37,1
 - 37,1 - 39,2
 - 39,2 - 44,6

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Věkový medián v roce 2020

- Věkový medián:
- 35,6 - 37,3
 - 37,3 - 40
 - 40 - 42,2
 - 42,2 - 46,4
 - 46,4 - 54,5

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

3. Porodnost (lat. natalita)

3.1. Západní Evropa

Na začátku 80. let 20. století v oblasti západní Evropy převládal především klesající trend porodnosti. V roce 1980 se nejvíce dětí z celé západní Evropy rodilo v Irsku. Průměrně se zde na 1 000 obyvatel narodilo až 21,9 dětí. Jednalo se o nejvyšší počet, který zde byl ve zkoumaném období naměřen. (United, 2023)

Naopak Nizozemsko a Belgie měly v tomto roce vůbec nejnižší porodnost. V Nizozemsku se narodilo pouze 12,8 dětí na obyvatele a v sousední Belgii to bylo ještě o jednu desetinu méně, tedy 12,7. Důležité je ovšem zmínit, že budoucí vývoj Irska na jedné straně, a Belgie s Nizozemím na straně druhé, byl naprosto odlišný. (United, 2023), (Brian, 2013)

Irsko od roku 1980 zaznamenalo rapidní snížení porodnosti. Do roku 1989 se z původních 21,9 dětí v roce 1980 propadla porodnost o celých 7,1 dětí. Tento propad je ve srovnání s ostatními zkoumanými státy v oblasti západní Evropy nebývalý a v žádném jiném státě v takovém měřítku nebyl zaznamenán. V Belgii a Nizozemí byl trend vývoje jiný. Docházelo zde k obdobím, kdy trend porodnosti měl vzrůstající tendenci, a k obdobím, kdy se projevovала spíše tendence k poklesu. V roce 1989 byla v Nizozemí zaznamenána téměř totožná porodnost, jaká zde byla i v roce 1980, kdy hodnota v roce 1980 čítala 12,8 a v roce 1989 tomu bylo 12,7. V Belgii byla v roce 1989 hodnota taktéž nižší, ovšem i tady se jednalo o zanedbatelnou změnu a rozdíl zde činil oproti roku 1980 pouze 0,5 dítěte na 1000 obyvatel. V roce 1980 se jednalo konkrétně o 12,7 a v roce 12,2 dítěte na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013), (United, 2023)

Od počátku 90. let 20. století byl vývoj porodnosti v Irsku rozpoložen do období, kdy porodnost klesala a do období, kdy se opět zvyšovala. Na základě dostupných statistických dat však lze konstatovat, že spíše převládal trend růstu. V roce 2010 bylo pak na 1 000 obyvatel narozeno 16,5 dětí, což je sice méně, než tomu bylo v roce 1980, ale při srovnání například s Francií, která měla v roce 2010 hodnotu 12,7 dětí na obyvatele, je rozdíl takřka 5 narozených dětí. (Brian, 2013) (United, 2023)

Belgie a Nizozemí dosahovaly i v roce 2010 poměrně podobných hodnot, které se od sebe lišily pouze o 0,6 dítěte. V Belgii se v roce 2010 narodilo 11,7 dětí na 1 000 obyvatel a v Nizozemí se jednalo 11,1 dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023)

3.2. Střední Evropa

Ve střední Evropě se od 80. let naplňoval trend snižování porodnosti. Z dostupných dat je patrné, že většina států, které spadají do této oblasti, procházela snižováním hodnot porodnosti. I zde docházelo k výkyvům, ty byly ovšem zanedbatelné ve srovnání s těmi, které dosahovala oblast západní Evropy. (United, 2023)

Nejvyšší porodnost byla zaznamenána v Polsku a Slovensku. Na Slovensku byla porodnost 19,2 a v sousedním Polsku 19,4 na 1 000 obyvatel. Pro srovnání - nejnižších hodnot vykázalo Německo, kde se průměrně narodilo 10,9 dětí v přepočtu na 1 000 obyvatel. Podobně nízké hodnoty byly naměřeny i v sousedních státech Švýcarsku a Rakousku. V Rakousku byla hodnota pouze 12 nově narozených dětí a ve Švýcarsku 11,6 na 1 000 obyvatel. Do roku 2000 došlo k přiblížení hodnot u všech států v oblasti střední Evropy. Nejvyšší hodnota byla naměřena ve Švýcarsku, kde se průměrně narodilo 10,8 nových dětí na 1 000 obyvatel. Za zmínku stojí i fakt, že se hodnota přesto snížila oproti roku 1980, kdy Švýcarsko vykazovalo 11,6 dítěte na 1000 obyvatel. Z uvedených dat je patrné, že trend snižování porodnosti je znatelný a prokazatelný. (United, 2023)

Nejnižší porodnost byla v roce 2000 naměřena v České republice - jednalo se o 8,9 nově narozených dětí v přepočtu na 1 000 obyvatel. (United, 2023)

V období let 2000-2012 bylo u většiny států zaznamenáno období mírného nárustu porodnosti, která ovšem po roce 2012 začala opět mírně klesat a hodnoty se v roce 2021 přiblížily těm, které byly naměřeny před zmíněným obdobím mírného nárustu. (United, 2023)

3.3. Východní Evropa

V Rusku docházelo od roku 1980 k mírnému nárustu porodnosti. Do roku 1983 vzrostla porodnost z původních 18,3 na 19,8 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Poté docházelo k zanedbatelnému útlumu a v roce 1986 se na 1 000 obyvatel narodilo 20 dětí. Tento rok byl ovšem zlomovým a v budoucích letech docházelo k rapidnímu poklesu porodnosti. Mezi léty 1988 a 1989 porodnost klesla z 18,8 na 13,4 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Jedná se o znatelný propad, přesto i v nadcházejících několika letech pokračoval, ale už mírnějším tempem. V roce 1993 se porodnost propadla až na 9,30 dítěte na 1 000 obyvatel, což je téměř poloviční hodnota, než tomu bylo v roce 1988. Primárním důvodem byla pravděpodobně nejistota spojená s politickými a společenskými změnami souvisejícími s rozpadem Sovětského svazu. Na minimální hodnotu 8,3 nově narozených dětí klesla porodnost v roce 1999, poté už se trend otočil a docházelo k mírnému nárustu.

V roce 2010 dosahovala hodnota 12,5 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023)

V sousedním Lotyšsku křivka porodnosti vykazovala obdobný průběh. V roce 1980 byla hodnota 14,1 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel a v nadcházejících letech docházelo k mírnému nárůstu. Maxima dosáhla v roce 1986, kdy porodnost stoupla na 16,1 nově narozených dětí na 1000 obyvatel. Od roku 1986 ovšem začal velký propad a porodnost se do roku 1998 snížila na hodnotu 7,6 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel, což představovalo obdobně jako v Rusku poloviční počet oproti roku 1986. Nadcházející vývoj byl poté ve znamení mírného růstu, přičemž došlo i k mírnému propadu mezi léty 2008-2010, kdy se hodnota pohybovala na hranici 9,4 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023) (Macrotrends/LAT, 2023)

I v Bělorusku docházelo k podobnému vývoji. Do roku 1983 šlo o mírný nárůst a v tomto roce se zastavila hodnota na 16,5 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Poté začal převažovat trend poklesu. Oproti dvěma státům, uvedeným výše, zde ale došlo k přelomu už o tři roky dříve. Křivka porodnosti dosahovala stále nižších hodnot a v měřeném období bylo minimum dosaženo v roce 2003, kdy porodnost čítala hodnotu 9,2 dítěte na 1 000 obyvatel. Do roku 2010 poté docházelo k mírnému nárůstu a porodnost v tomto roce dosáhla hodnoty 11,3 dítěte na 1000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023) (Macrotrends/BLR, 2023)

Odlišný vývoj zaznamenala Ukrajina. Na rozdíl od předchozích států, které spadají do oblasti vymezené východní Evropy, převažoval trend poklesu už od roku 1980. Porodnost v tomto roce byla na hodnotě 15,1 dítěte na 1 000 obyvatel a snižovala se dál jen velmi mírně. V roce 1988 porodnost dosáhla hodnoty 13,8 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Následně začal velký propad a minima bylo dosaženo v roce 2003, kdy se porodnost pohybovala okolo 8,4 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Od tohoto roku se trend zase otočil a by zaznamenán růst, kdy porodnost dosáhla v roce 2010 hodnoty 10,6 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023) (Macrotrends/UKR, 2023)

3.4. Severní Evropa

V oblasti severní Evropy byl vývoj porodnosti u všech států podobný a lišil se pouze v průměrném počtu narozených. U všech států se střídaly období poklesu s obdobími nárůstu. (Brian, 2013) (United, 2023)

Státem, který do tohoto společného vývoje zapadá nejméně, je Finsko. Oproti Dánsku, Norsku a Švédsku zde docházelo od roku 1983 k poklesu, který pokračoval až do roku 1987. V roce 1983 byla hodnota na 13,8 a za 4 roky došlo k poklesu na hodnotu 12 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Tři výše zmíněné státy se na rozdíl od Finska mohou charakterizovat spíše nárůstem porodnosti. Od roku 1987 ovšem porodnost rostla u všech čtyř vybraných států, nicméně Finsko ovšem opět zaznamenalo pokles, a to v roce 1992. Tento trend poklesu porodnosti převládal až do roku 2002, kdy se postupně začala porodnost opět navyšovat. (Brian, 2013) (United, 2023)

Největší propad ovšem zaznamenalo Švédsko. V roce 1990 dosahovalo dokonce nejvyšší porodnosti ze čtyř zmíněných států. Hodnota dosahovala až 14,5 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Norsko v tentýž rok mělo ovšem hodnotu jen o 0,1 menší. Od roku 1990 ovšem dle dostupných dat začal ve Švédsku převažovat trend poklesu a ve srovnání s ostatními zmíněnými státy byl velmi zřetelný. V roce 1998 a 1999 se porodnost pohybovala okolo 10 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel, jednalo se tedy celkem znatelný propad, který nebyl u ostatních států zaznamenán. Ve Švédsku se ovšem trend od začátku třetího tisíciletí otočil a začalo docházet k nárůstu, který v roce 2010 dosahoval hodnoty 12,3 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. K podobnému trendu došlo i ve Finsku, zde přišel zlomový moment v roce 2002 a poté už byl taktéž zaznamenán nárůst a v roce 2010 hodnota čítala 11,4 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Trend poklesu ovšem přetrvával například v Dánsku a ani od roku 2000 zde nedošlo k žádnému nárůstu. Od roku 2000 do roku 2010 se hodnota propadla zhruba o 1,1 a celkově se v Dánsku v roce 2010 narodilo 11,4 dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023)

Největší porodnost byla zaznamenána na Islandu, kde se na počátku 80. let narodilo průměrně 18,7 dětí na 1 000 obyvatel. Od tohoto roku ovšem převažoval, až na mírnou vzestupnou změnu mezi lety 2003 a 2008, pokles. Byl zde tedy patrný klesající trend, který byl v určitých obdobích vystřídán stagnací nebo mírným nárůstem. V roce 2002 hodnota dosahovala 14,1 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel, což bylo mezi léty 1980–2010 dosažené minimum. Ve srovnání s předchozími čtyřmi státy zde ovšem v tomto roce byla dosažena nejvyšší hodnota. Od roku 2008 opět převažoval trend poklesu. (Brian, 2013) (United, 2023) (Macrotrends/ISL, 2023)

3.5. Jižní Evropa

Oblast jižní Evropy se nesla v převážně klesajícím trendu. Od 80. let zde docházelo k postupnému snižování počtu narozených dětí na 1 000 obyvatel. V průběhu zkoumaného

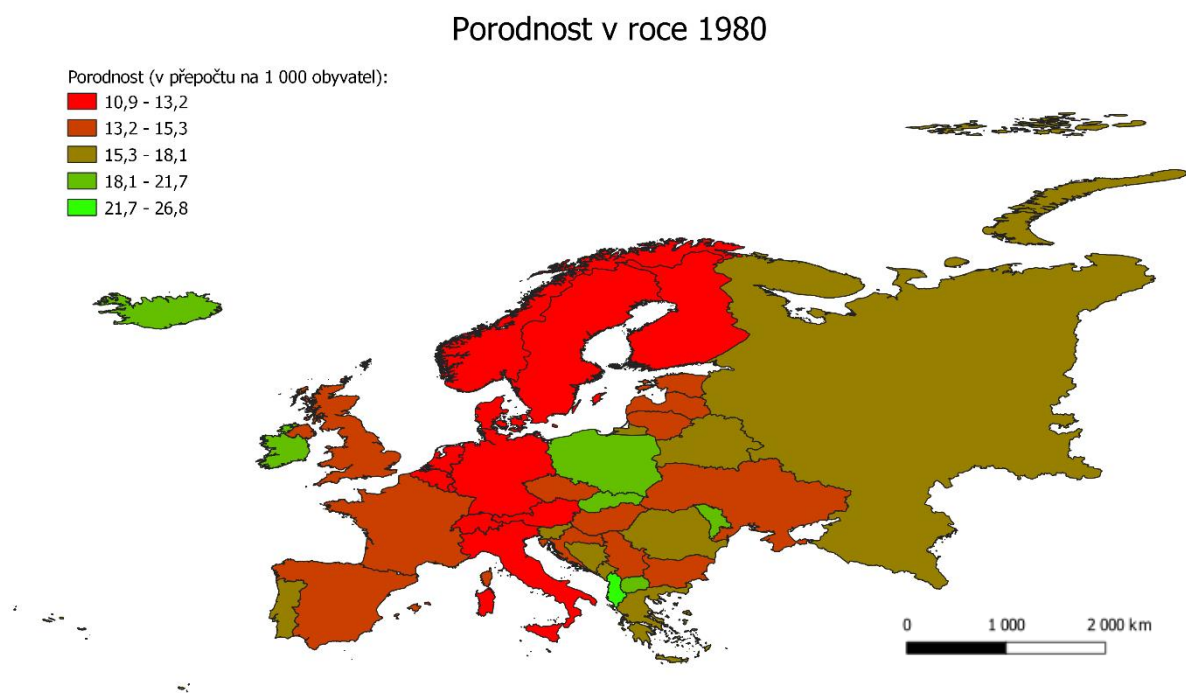
období docházelo k obdobím, kdy docházelo ke stagnaci nebo mírnému nárustu, ale průměrně převažoval pokles u všech států, které se řadí do oblasti jižní Evropy. Nutno podotknout, že navzdory snižování počtu narozených dětí v jižní Evropě došlo v Rumunsku mezi lety 1983 až 1987 k poměrně značnému nárustu ve srovnání s okolními státy. Hodnota se zde z předešlých 14,3 zvýšila na 16,7 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Tento nárůst u žádného jiného státu nebyl v jižní Evropě zaznamenán. V okolních státech, jako je například Bulharsko nebo Srbsko, docházelo v tomto období k pozvolnému klesání. (Brian, 2013) (United, 2023)

Velmi značným propadem si prošlo například Bulharsko. V roce 1980 se v Bulharsku průměrně na 1 000 obyvatel narodilo 14,5 dětí. Ve zkoumaném období bylo v roce 1997 zaznamenáno absolutní minimum, kdy se zde narodilo pouze 7,7 dětí na 1 000 obyvatel. To je takřka poloviční hodnota, než tomu bylo na začátku 80. let. Od tohoto roku ovšem začala hodnota mírně vzrůstat a k roku 2010 se v Bulharsku narodilo zhruba 10 dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023)

Španělsko od 80. let 20. století provázal taktéž trend poklesu, který trval až do roku 1996. V tomto roce došlo ke změně a pozvolně začala porodnost zvyšovat. Trend mírného vzrůstu převažoval až do roku 2008. Poté bylo v roce 2010 ovšem zaznamenáno opětovné snížení a hodnota zde v tento rok dosahovala 10,4 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Ve srovnání s rokem 1980 je hodnota porodnosti průměrně o 4,8 menší. (Brian, 2013) (United, 2023)

Itálie je státem, ve kterém byl vývoj nejstabilnější, i když na velmi nízkých hodnotách porodnosti. Ve zkoumaném období se sice průměrná hodnota počtu nově narozených dětí snížila, ale ve srovnání s ostatními státy zde nedocházelo k tak rapidním poklesům. V roce 1980 byla v Itálii naměřena hodnota 11,3 nově narozených dětí na 1 000 obyvatel. Jednalo se o vůbec nejmenší porodnost z výše zmíněných států. Například v Rumunsku se ve stejném roce narodilo 18 dětí na 1 000 obyvatel, to je takřka o 7 dětí více, ve státech bývalé Jugoslávie se narodilo 17,1 dětí na 1 000 obyvatel. Lze tedy konstatovat, že hodnota v Itálii byla ve srovnání s ostatními státy v jižní Evropě podprůměrná. Od roku 1987 zde došlo ještě k dalšímu k mírnému poklesu a hodnota dosahovala 9,6 dětí na 1 000 obyvatel. Jednalo se tedy o stát, kde se rodilo nejméně dětí oproti ostatním státům v jižní Evropě. Od roku 1987 zde docházelo ke střídavým tendencím s mírným nárustem a mírným poklesem. Po roce 2000 došlo i k obdobím stagnace, kdy se porodnost nijak zřetelně

nesnižovala a ani nezvyšovala. V roce 2010 zde hodnota dosáhla hodnoty 9,3 narozených dětí na 1 000 obyvatel. (Brian, 2013) (United, 2023)

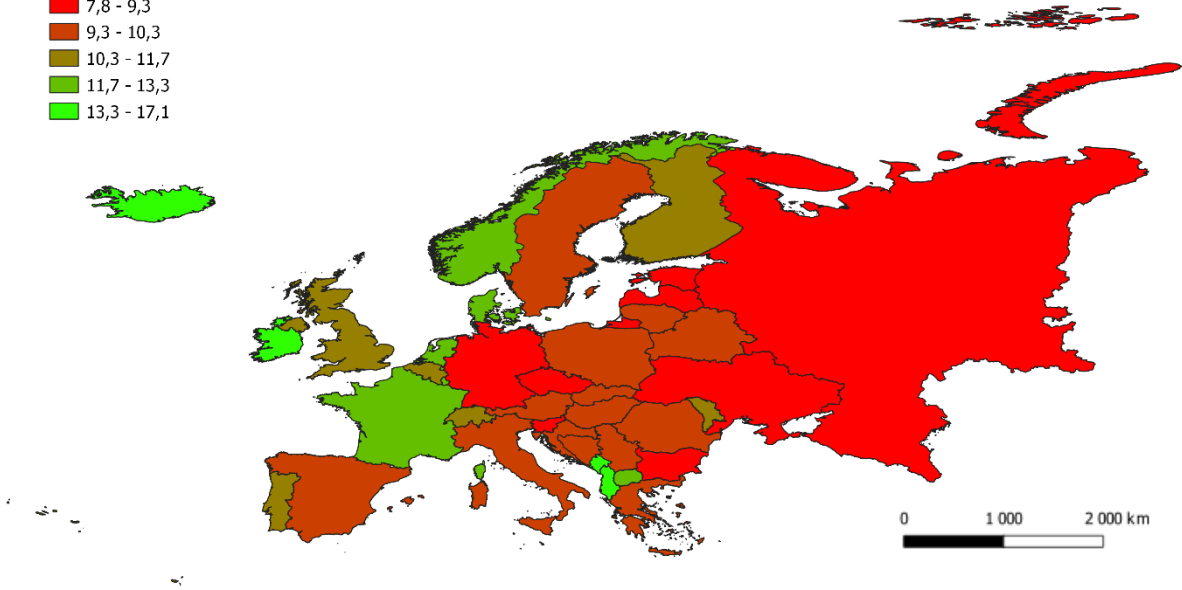

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Porodnost v roce 2000

Porodnost (v přepočtu na 1 000 obyvatel):

- 7,8 - 9,3
- 9,3 - 10,3
- 10,3 - 11,7
- 11,7 - 13,3
- 13,3 - 17,1

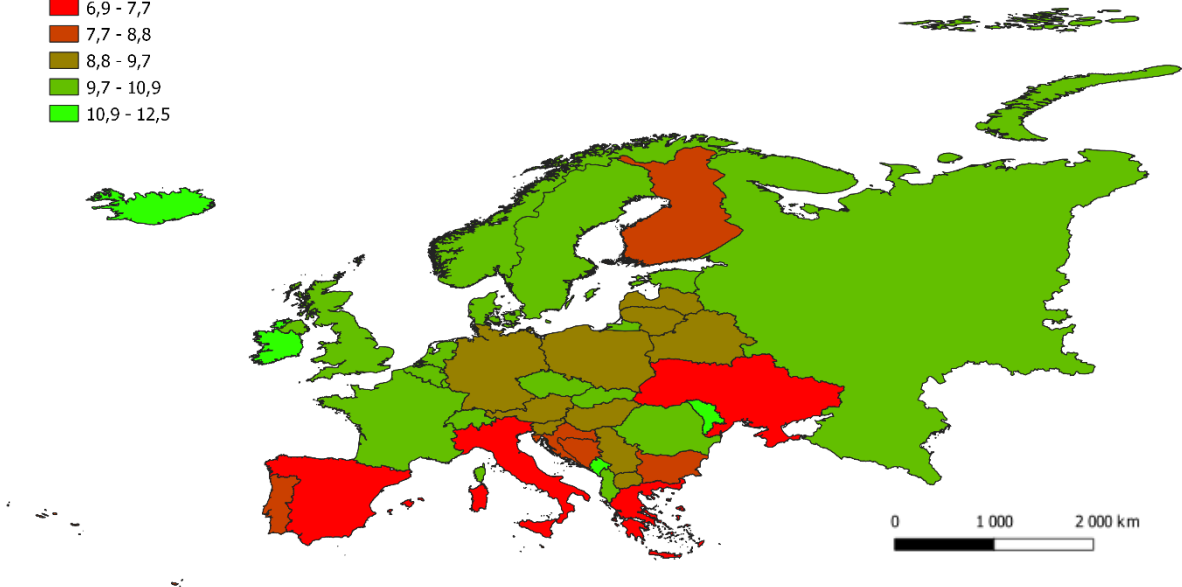

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Porodnost v roce 2020

Porodnost (v přepočtu na 1 000 obyvatel):

- 6,9 - 7,7
- 7,7 - 8,8
- 8,8 - 9,7
- 9,7 - 10,9
- 10,9 - 12,5

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

4. Úmrtnost (lat. mortalita)

4.1. Západní Evropa

Na počátku 80. let 20. století byla nejvyšší úmrtnost v západní Evropě naměřena ve Spojeném království. Průměrně zde zemřelo v přepočtu 11,8 obyvatel na 1 000 jedinců. Velmi blízkých čísel dosahovaly i státy Belgie a Lucembursko. V Belgii na počátku 80. let průměrně zemřelo 11,6 obyvatel v přepočtu na 1 000 jedinců a v Lucembursku se hodnota držela na 11,4 obyvatel na 1 000 jedinců. Státem s vůbec nejnižší hodnotou, která byla v roce 1980 v oblasti západní Evropy naměřena, je Nizozemsko. Míra úmrtnosti zde dosahovala 8,1 zemřelých na 1 000 jedinců, což je oproti průměru, který v této oblasti v roce 1980 dosahoval hodnoty 10,5, takřka o dva obyvatele méně. V průběhu nadcházejících let docházelo k snižování hodnot úmrtnosti u většiny států. Výjimkou bylo Nizozemsko, kde úmrtnost mírně vzrůstala. U ostatních států převažoval spíše klesající trend s občasnými výkyvy, kdy se úmrtnost mírně zvyšovala nebo naopak mírně snižovala, nicméně z hlediska trendu šlo dlouhodobě v nadcházejících 20 letech o snižování úmrtnosti. (United Nations, 2022)

V roce 2004 byla u všech států v západní Evropě naměřena hodnota, která nepřesáhla hodnotu 10 zemřelých na 1 000 obyvatel. Nejvyšší byla v tomto roce v Belgii, kde průměrně zemřelo 9,8 obyvatel na 1 000 jedinců. Nejnižší byla pro srovnání naměřena v Irsku, kde šlo pouze o 7,1 obyvatele na 1 000 jedinců. Od začátku druhého desetiletí 21. století se trend snižování ovšem změnil v trend opačný. Úmrtnost začala opět mírně stoupat, což bylo primárně zapříčinilo stárnutím populace. Tento vývoj byl patrný například u Belgie, Spojeného království, Nizozemska a Francie, kdy se například hodnota v roce 2011 u těchto čtyř států pohybovala průměrně okolo 8,7 úmrtí na 1 000 obyvatel. V roce 2015 se průměrná hodnota v těchto státech zvýšila na 9,2. Nárůst ovšem nebyl detekován v Lucembursku, kde stále převažoval trend snižování a k mírné změně došlo až v roce 2017, kdy se hodnota zvýšila oproti předchozímu roku o 0,3. V třetím desetiletí je nejnižší úmrtnost zaznamenána v Irsku a právě Lucembursku. V Irsku se v roce 2021 průměrná hrubá míra úmrtnosti pohybovala okolo 7,1 a v Lucembursku okolo 6,8 zemřelých na 1000 jedinců. (United Nations, 2022)

U všech států západní Evropy byl detekován zvýšený nárůst v roce 2020. Hlavním důvodem byla pandemie nemoci Covid-19, kdy se průměrná úmrtnost obyvatel zvyšovala na celém světě. Velmi vysoký nárůst zaznamenala například Belgie, ve které úmrtnost stoupla z roku 2020 do roku 2021 o 1,6 zemřelých na 1 000 jedinců. Ve zkoumaném období

se jednalo o vůbec největší výkyv, který byl zaznamenán. Lucembursko bylo ovšem jediným státem, který i v průběhu pandemie zaznamenal pokles, kdy z původní hodnoty 7,6 v roce 2020 klesla úmrtnost na 6,8 zemřelých na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

4.2. Střední Evropa

V oblasti střední Evropy se vývoj u většiny států příliš nelišil. Od 80. let 20. století úmrtnost stále s mírnými výkyvy klesala. Nejnižší úmrtnost byla zaznamenána ve Švýcarsku, kde na počátku 80. let dosahovala hodnoty 9,4 zemřelých na 1 000 obyvatel. V kontrastu největší úmrtnost byla nejvyšší v Maďarsku, kde se v uplynulých 40 letech držela na nejvyšších hodnotách ve srovnání s ostatními státy v oblasti střední Evropy. V roce 1980 úmrtnost v Maďarsku dosahovala hodnoty 13,6 zemřelých na 1000 obyvatel. Ve srovnání se Švýcarskem to bylo o čtyři zemřelé na 1000 obyvatel více. Česká republika dosahovala také poměrně vysokých hodnot, kdy se v roce 1980 řadila taktéž mezi státy s průměrně vyšší hodnotou, než tomu bylo ve východní Evropě jako celku. Průměrná hodnota zde v roce byla 11,4, kdežto v České republice dosahovala na 13,2 zemřelých na 1000 obyvatel. Ve srovnání například Slovensko v roce 1980 zaznamenalo hodnotu 10,2 zemřelých na 1000 obyvatel. (United Nations, 2022)

V Německu byl zaznamenán převážně trend poklesu a hodnota se zde velmi často držela v celooblastním průměru. Úmrtnost zde dosahovala mírně vyšších hodnot než v sousedním Rakousku, které mělo velmi podobný vývoj jako Slovinsko. V Rakousku byla hodnota do začátku 20. století mírně vyšší než v sousedním Slovinsku, po roce 2000 se však hodnoty velmi přiblížily a například v roce 2003 zemřelo na 1 000 jedinců průměrně 9,6 obyvatel ve Slovinsku, v Rakousku pak 9,5. V těchto dvou státech byl zaznamenán od roku 2007 mírně se zvyšující trend, kdy hodnoty průměrně rostly. V roce 2019 se oproti roku 2007 hodnoty zvýšily, ale jenom zanedbatelně, a to konkrétně na 9,6 zemřelých na 1000 obyvatel. U všech států bylo zaznamenáno velké zvýšení úmrtnosti opět v roce 2020, kdy ve světě vypukla pandemie viru Covid-19. Tento faktor přispěl ke zvýšení úmrtnosti, kdy v oblasti střední Evropy stoupla průměrná úmrtnost v roce 2020 na 11,4 zemřelých na 1 000 obyvatel, kdežto v předešlém roce dosahovala průměrně 10,3 úmrtí na 1 000 obyvatel. Vůbec nejvyšší vzrůst byl zaznamenán v Maďarsku, které se průběžně řadilo mezi státy s nejvyšší úmrtností ve střední Evropě. Od roku 2019 zde vzrostla úmrtnost z 13,3 na 15,9 zemřelých na 1 000 obyvatel v roce 2021. Mezi lety 2020-2021 byla zaznamenán trend poklesu zejména ve státech Slovinsko, Rakousko a Švýcarsko. Ve zbylých státech zkoumané oblasti se vzrůstová tendence pouze zpomalila. (United Nations, 2022)

4.3. Východní Evropa

V oblasti východní Evropy přesahoval ve srovnání se střední Evropou spíše trend vzrůstající. Byly zde zaznamenány mírné fluktuace, kdy se střídaly období růstu a období poklesu. Od 80. let 20. století převažoval vzrůstající trend. Z průměrné hodnoty v roce 1980, která se pohybovala okolo 11,3 úmrtí na 1 000 obyvatel vzrostla do roku 1985 na hodnotu 11,8. Lotyšsko zaznamenalo nejvyšší úmrtnost, konkrétně se v roce 1980 jednalo o hodnotu 12,8 zemřelých na 1 000 obyvatel. Nejnižší úmrtnost byla zaznamenána v Bělorusku, kde se pohybovala okolo 9,8 zemřelých na 1 000 obyvatel. Po roce 1985 došlo ke změně a byl zaznamenán mírný výkyv, kdy se průměrná hodnota snížila na 10,8 z předešlých 11,8, které byly zaznamenány v roce 1985. Poté opět převládala především vzrůstající tendence. Ta trvala až téměř do poloviny 90. let 20. století, kdy došlo ke kulminaci. Nejvyšší úmrtnost byla opět zaznamenána v Lotyšsku, kdy se hodnota vyšplhala až na 16,5 zemřelých na 1 000 obyvatel, což je téměř o 4 zemřelé na 1 000 obyvatel více, než tomu bylo na počátku 80. let. Pomineme-li roky 2020-2021, tak nejvyšší úmrtnost byla ve zkoumaném období zaznamenána na Ukrajině. V roce 2005 zde hodnota dosáhla až 16,6 úmrtí na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Ve druhém desetiletí 20. století byl vývoj mezi státy ve východní Evropě poměrně odlišný. U některých převládal spíše trend vzrůstající a u některých spíše trend klesající. Vzrůstající trend byl patrný například v pobaltských státech. Hodnota zde v roce 2011 byla 13,1 úmrtí na 1 000 obyvatel, v roce 2019 pak dosáhla 13,8. Klesající trend převládá naopak u států Ukrajina, Bělorusko a Rusko. Zde v druhém desetiletí 20. století došlo k poklesu. Hodnota z roku 2011, kdy zde průměrně zemřelo 14,2 obyvatel v přepočtu na 1 000 jedinců, se snížila. V roce 2019 dosahovala hodnoty 12,8 zemřelých na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Stejně jako v ostatních oblastech v Evropě i zde byla zaznamenána velká změna v letech probíhající pandemie Covid-19. Průměrná hodnota v roce 2020 byla 13,4, v roce 2020 vzrostla na hodnotu 15,1 zemřelých na 1 000 obyvatel. K dalšímu růstu úmrtnosti došlo i v nadcházejícím roce. Hodnota zde vyšplhala až k 16,9 zemřelým na 1 000 obyvatel a jednalo se o vůbec nejvyšší průměrnou hodnotu, která byla ve východní Evropě za zkoumaném období naměřena. Nejvyšší hodnota, pokud jde o jednotlivý stát, byla naměřena opět v Lotyšsku, kdy v roce 2021 bylo vykázáno 19,2 zemřelých v přepočtu na 1 000 obyvatel. Nejnižší hodnota byla naopak zaznamenána v Estonsku, kde se pohybovala okolo 14,2 zemřelých na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

4.4. Severní Evropa

V severní Evropě byl u všech států s výjimkou Islandu vývoj obdobný jako v ostatních oblastech. Island si oproti ostatním státům v oblasti severní Evropy držel poměrně stabilní vývoj. Ten byl charakteristický především ročními fluktuacemi, které byly nejvíce viditelné v období od 80. let do poloviny 90. let 20. století. Od roku 1980 se hodnota na Islandu zvýšila z původních 6,7 na 7,1 zemřelých na 1000 obyvatel. V období fluktuací (1980-1995) byla průměrná hodnota úmrtnosti na Islandu 6,8 zemřelých na 1000 obyvatel. Island byl zároveň státem, ve kterém byla stabilně nejnižší úmrtnost obyvatelstva v oblasti severní Evropy. (United Nations, 2022)

Jak už bylo výše zmíněno, průběh u zbylých čtyř států je podobný. Období od roku 1980 až do roku 1993 lze charakterizovat jako trend mírného nárůstu úmrtnosti. Především u Finska a Dánska je zmíněný nárůst viditelný. Ve Finsku se od roku 1993 začala úmrtnost mírně snižovat, v Dánsku bylo kromě lehkého výkyvu mezi lety 1994-1995 sledováno podobné schéma - úmrtnost se začala snižovat. Zmíněný výkyv v letech 1994-1995 představoval mírný nárůst, kdy hodnota byla totožná s rokem 1993, tedy 12,1 zemřelých na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Ve Švédsku byl vývoj mírně odlišný od ostatních států severní Evropy, hodnoty zde v období 1980-1995 příliš nevzrůstaly. Do roku 1993 zde byly taktéž patrné nepodstatné výkyvy a hodnota se od roku 1980 zvýšila pouze o 0,1. U Norska, Švédska a Dánska až do počátku pandemie v roce 2019 byl zřetelný trend poklesu. V roce 1993 sdílely tyto tři státy průměrnou úmrtnost 11,4 zemřelých na 1 000 obyvatel. V roce 2019 se úmrtnost pohybovala okolo 9,3. V roce 2021 byla nejvyšší úmrtnost zaznamenána ve Finsku. Hodnota se zde pohybovala okolo 10,4. Ve srovnání s rokem 1980 došlo k nárůstu o 1,1 zemřelých na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

4.5. Jižní Evropa

V jižní Evropě byl vývoj méně stabilní, než tomu bylo například ve srovnání s oblastí severní Evropy. Vývoj v této oblasti je možné rozdělit do dvou větví. Do té první lze zařadit státy, které se nacházejí na Balkánu. Druhou větví jsou státy, které se nacházejí mimo Balkán, například Itálie nebo Španělsko. (United Nations, 2022)

Státy v oblasti Balkánu měly především vzrůstající tendenci úmrtnosti. Bulharsko v oblasti jižní Evropy zaznamenalo až na pár let vždy nejvyšší úmrtnost. Od roku 1980, kdy zde úmrtnost dosahovala hodnoty 11,4 zemřelých na 1 000 obyvatel, docházelo ke zvyšování a s výjimkou covidových let se zde do roku 2019 úmrtnost zvýšila na 16,3.

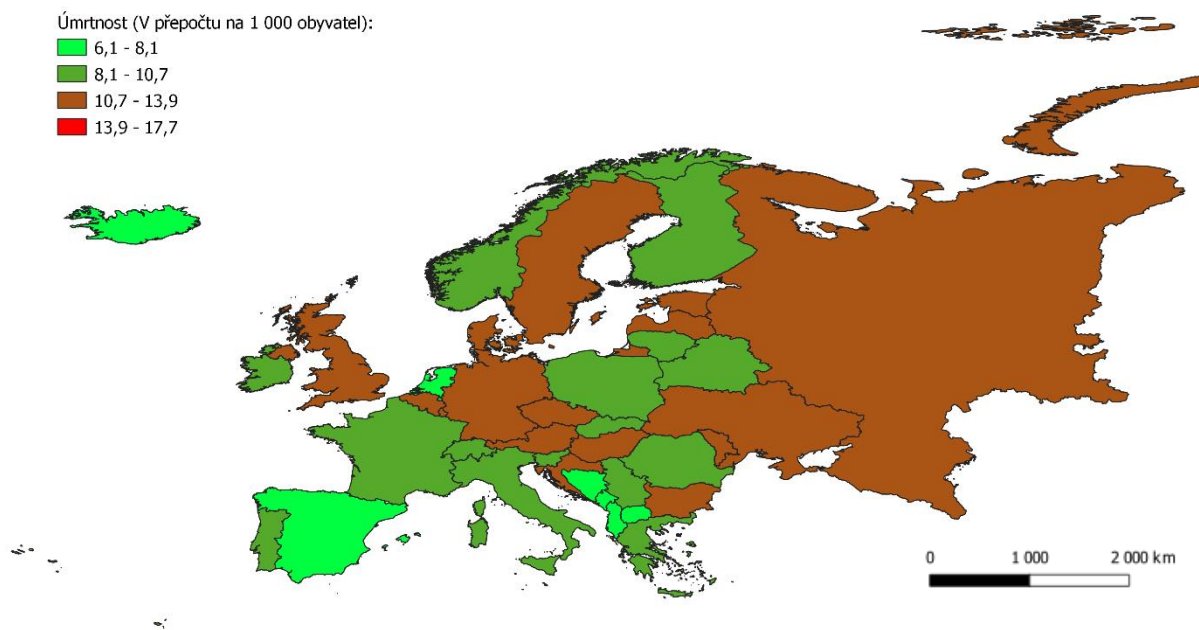
Sousední stát Srbsko taktéž zaznamenalo podobný vývoj a hodnota se zde z původních 9,8 zvýšila v roce 2019 na 14,1 zemřelých na 1 000 obyvatel. Jednalo se o druhou nejvyšší zaznamenanou úmrtnost v jižní Evropě v tomto roce. (United Nations, 2022)

V jižní Evropě byly zaznamenány i poměrně zásadní výkyvy. Jeden z nich byl například zaznamenán v Rumunsku. Od rok 1980 do roku 2000 se hodnota zvýšila o 0,8 zemřelých na 1 000 obyvatel, v této fázi se ještě nejednalo o markantní nárůst a hodnota se pohybovala okolo 11,5 zemřelých na 1 000 obyvatel. Zlom ale přišel v nadcházejících letech, kdy byl zaznamenán mezi lety 2000-2004 nárůst více než o 3 obyvatele a hodnota zde v roce 2004 dosáhla hodnoty 14,7 zemřelých na 1 000 obyvatel. Tato hodnota byla v Rumunsko překonána až v covidovém roce 2020. (United Nations, 2022)

Vůbec nejvyšším výkyvem, který byl zaznamenán dosud ve všech zkoumaných oblastech, byla markantní změna hodnot v roce 1991 až 1993, kdy došlo k zvýšení a překonání původní hodnoty o 100 %. Tato rapidní změna byla zaznamenána v Bosně a Hercegovině, kde z původních 7,8 vzrostla hodnota až na 19,6 úmrtí na 1 000 obyvatel. Jedním z podstatných důvodů, které k tomuto výkyvu vedly, byla válka v Bosně a Hercegovině. Tento mezinárodní konflikt vypukl v roce 1992, skončil v roce 1995 a přinesl vysoké počty mrtvých. (United Nations, 2022), (Tabeau & Bijak, 2004)

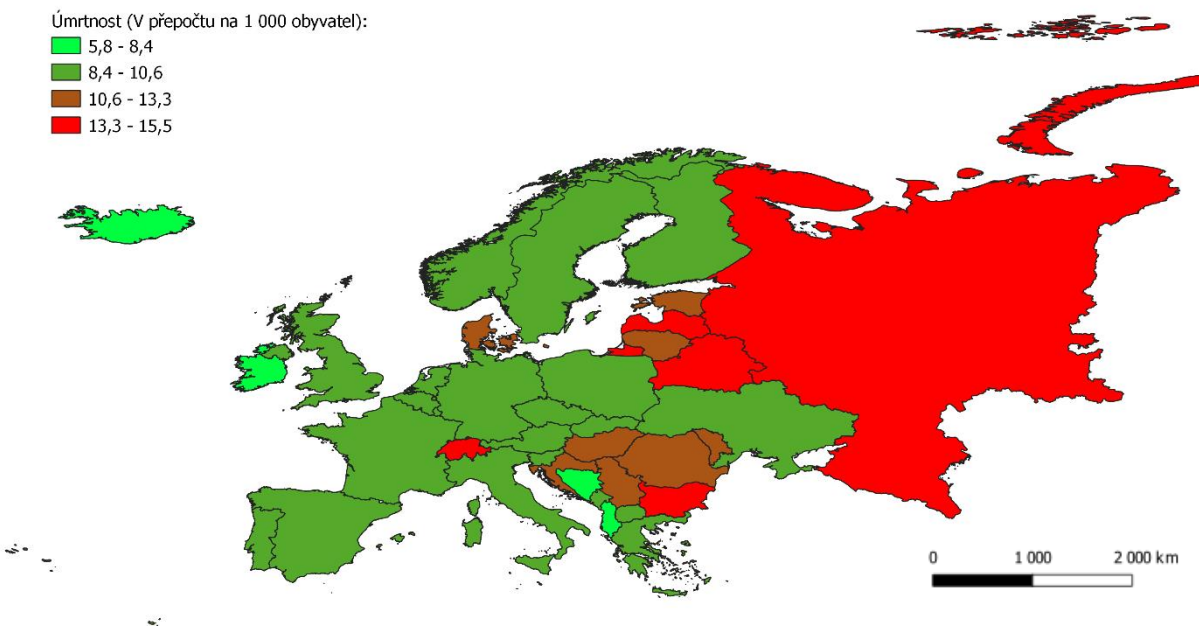
U států, které se nenachází na Balkánu, byl vývoj stabilnější. Poměrně totožný vývoj sdílely státy Itálie, Španělsko a Portugalsko. Od roku 1980 se v nich úmrtnost mírně zvýšila. Do roku 2003 přetrvával trend zvyšování, který poté přešel do trendu klesání. Od roku 2012 bylo ovšem zaznamenáno u všech tří států mírné zvyšování, které kulminovalo v roce 2021, kde bylo bezpochybně, stejně jako u jiných států v Evropě, podpořeno pandemií. U těchto tří států průměrná hodnota v roce 1980 byla 9,1 zemřelých na 1 000 obyvatel a v průběhu následujících 40 let se zvýšila na 11,5 zemřelých na 1 000 obyvatel. Ostrovní stát Malta se řadil taktéž mezi státy, které měly úmrtnost menší než státy na Balkáně. Zde byl patrný velmi mírný trend snižování. Nejvyšší hodnota zde byla naměřena v roce 1982 a jednalo se o úmrtnost okolo hodnoty 10 zemřelých na 1 000 obyvatel. Poté docházelo převážně ke snižování úmrtnosti a v roce 2021 zde bylo naměřeno průměrně 7,3 zemřelých na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Úmrtnost v roce 1980

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Úmrtnost v roce 2000

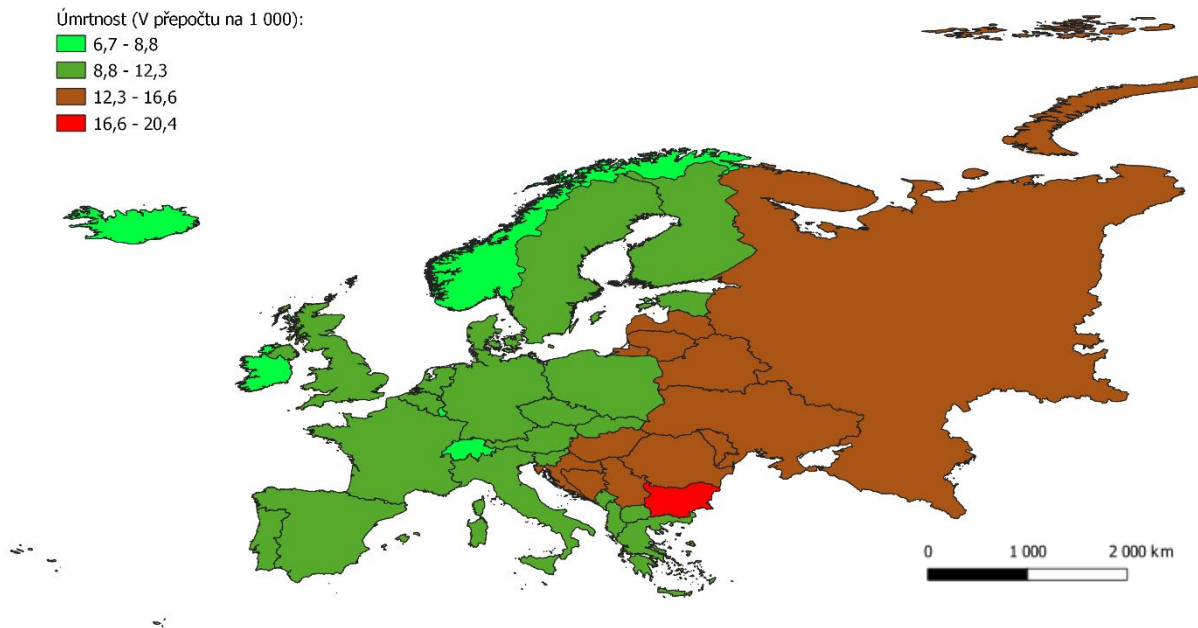

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

Úmrtnost v roce 2020

Úmrtnost (V přepočtu na 1 000):

- 6,7 - 8,8
- 8,8 - 12,3
- 12,3 - 16,6
- 16,6 - 20,4

Data použita z: <https://ourworldindata.org/>

5. Poměr pohlaví

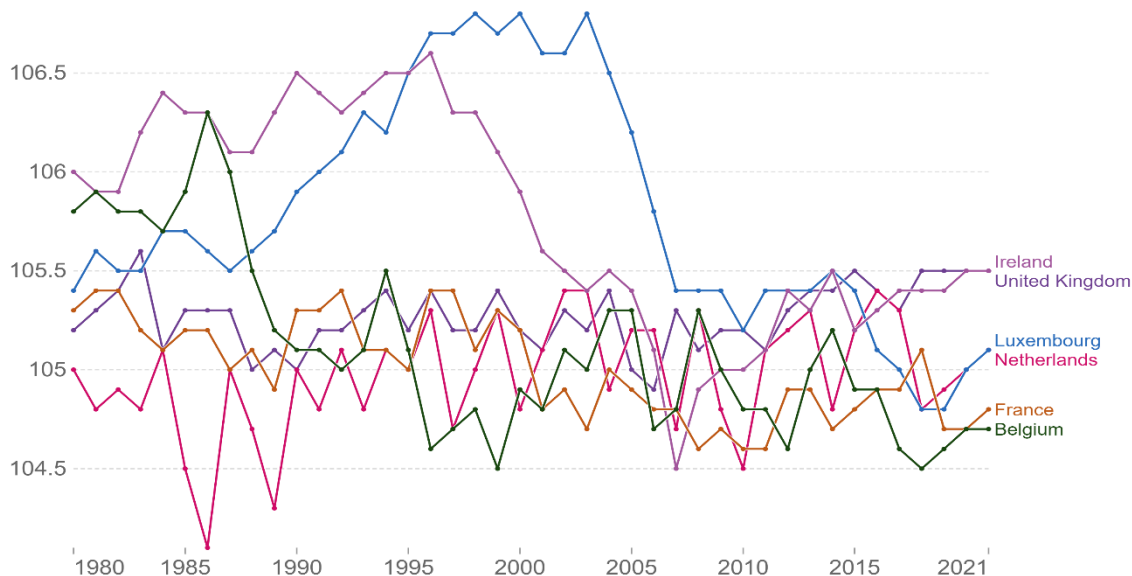
5.1. Západní Evropa

V oblasti západní Evropy převládá celosvětový trend, kdy se průměrně rodí více mužů než žen. Vývoj od 80. let 20. století byl poměrně stabilní a nedocházelo v něm k žádným radikálním změnám. Stát, ve kterém se hodnota držela na začátku 80. let nejnižší, je Nizozemsko. V roce 1980 zde hodnota dosahovala 105 narozených mužů na 100 narozených žen. Na hypotetickém vrcholu se držely především státy Irsko, Lucembursko a Belgie. Průměrně se v těchto státech narodilo 105,8 mužů na 100 žen. Rozdíl tedy není nikterak markantní. Například v Lucembursku a Irsku byl ovšem zaznamenán mírný nárůst ve srovnání s ostatními státy. Tento vzrůstající trend převažoval v Irsku až do roku 1996. Hodnota zde v tomto roce dosahovala 106,6 narozených mužů na 100 žen. Nárůst oproti roku 1980, kdy hodnota dosahovala 106, je tedy 0,6. V Lucembursku tento vzrůstající trend trval o několik let déle a ke zlomu došlo až v roce 1998, kdy začal převládat trend poklesu. Hodnota zde v tomto roce byla 106,4 a Lucembursko bylo státem s největším výskytem narozených dětí s mužským pohlavím v západní Evropě. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

V ostatních státech západní Evropy byl vývoj podobný a hodnoty se zde lišily pouze o několik málo desetín. Státy Spojené Království, Nizozemsko, Francie a Belgie měly od 90. let 20. století velmi podobný vývoj. Střídaly se roky s mírným nárůstem a s mírným poklesem. Nejednalo se však o žádné náhlé radikální změny, ale spíše o mírné fluktuace. V roce 2017 mělo Spojené království a Nizozemsko mírně vyšší hodnoty 105,4 a 105,5, kdežto státy Belgie, Irsko a Francie se držely okolo hodnoty 105 narozených dětí mužského pohlaví na 100 narozených dětí ženského pohlaví. (Chao, 2019) (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Sex ratio at birth, 1980 to 2021

The number of male births per 100 female births. Biological birth ratios are slightly male-biased, with an expected ratio of 105 male births per 100 female births.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

5.2. Střední Evropa

Vývoj ve Střední Evropě v zásadě kopíroval pohyby hodnot naměřené v oblasti západní Evropy. Hodnoty se pohybovaly okolo průměrné světové hodnoty (tedy 105:100). A opět zde docházelo pouze k mírným změnám. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

V roce 1980 patřilo prvenství Slovinsku. Průměrně se zde narodilo 106,2 mužů na 100 narozených žen. Česká republika se zařadila na druhé místo, kde hodnota dosahovala 105,9. Státem, který na počátku 80. let dosahoval nejnižší hodnoty, bylo Slovensko. Hodnota zde dosáhla relace 105 mužů na 100 žen. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Trend nárůstu byl zřetelný především u Maďarska, Slovenska a Švýcarska. Nutno ovšem podotknout, že Švýcarsko mělo v roce 1980 hodnotu 105,4 a v roce 1986 hodnota klesla až na 104,8 narozených dětí mužského pohlaví oproti 100 narozeným dětem ženského pohlaví. V tomto roce se jednalo o stát s nejnižší hodnotou v oblasti střední Evropy. Od roku 1986 zde byl už ovšem detekován nárůst, který s mírnými fluktuacemi trval až do roku 2017. Dva zbylé zmíněné státy trend nárůstu zaznamenaly už od roku 1980, opět zde docházelo k mírným výkyvům, ale převažoval především vzrůstající trend. Poměrně znatelný nárůst zaznamenalo především Maďarsko, a to mezi lety 1990 až 1997. V roce 1990 bylo společně se Švýcarskem na hodnotě 105,1 a oba státy se zařadily

na nejnižší příčky v míře poměru pohlaví. Maďarsko ovšem na rozdíl od Švýcarska zaznamenalo ztelnější nárůst a v roce 1997 dosahovalo naopak nejvyšší hodnotu poměru pohlaví. Konkrétně se jednalo o 106,3 mužů na 100 žen. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

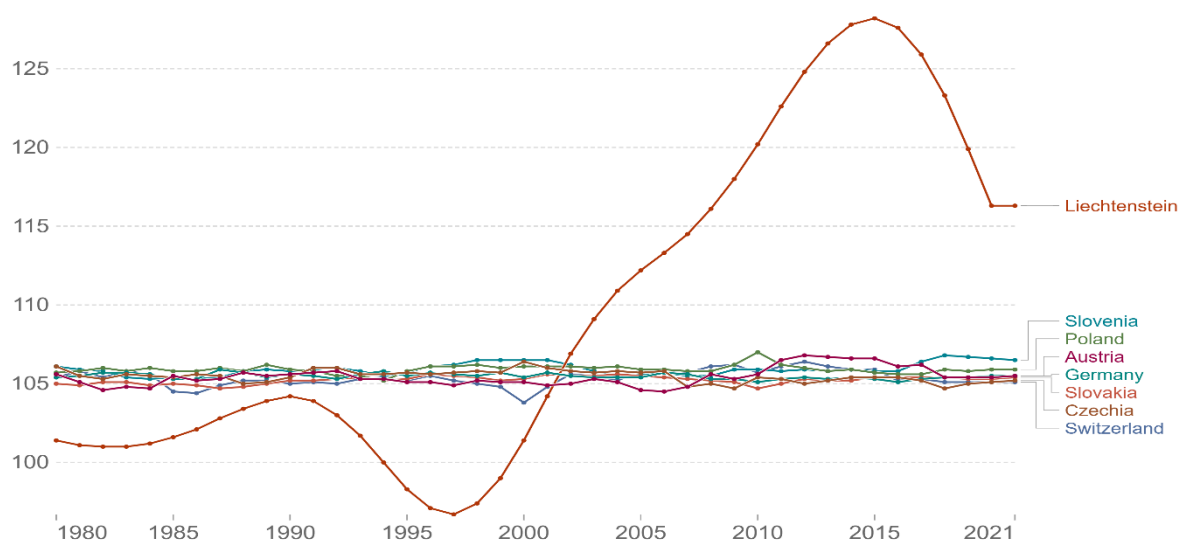
Nejvyšší hodnota ve zkoumaném období byla dosažena v Polsku. Stalo se tak v roce 2010, kdy se vyšplhala až na 106,9. Se srovnáním s rokem 2008, kdy hodnota v Polsku dosahovala 105,9 se jednalo o celkový nárůst o 1. V roce 2017 dosahovalo nejvyšší hodnoty Rakousko. Průměrně se zde narodilo 106,4 mužů na 100 narozených žen. (Chao, 2019), (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022).

Lichtenštejsko je státem, který nebyl zatím zmíněn. Důvodem je především jeho naprosto rozdílný vývoj oproti ostatním státům v Evropě. V Lichtenštejsku byly naměřeny až do počátku třetího tisíciletí stabilně nejnižší hodnoty. V roce 1997 zde byla naměřena vůbec nejnižší hodnota, která dosáhla pouze 96,7 mužů na 100 žen. To znamená, že se zde rodilo více žen než mužů. V celé oblasti střední Evropy hodnota u ostatních států nikdy neklesla pod hranici 100 narozených mužů na 100 narozených žen. Od roku 2002 došlo ovšem ke změně tady a Lichtenštejsko se naopak pravidelně řadí mezi státy, ve kterých je průměrně největší počet narozených mužů. V roce 2015 došlo ve měřeném období ke kulminaci a hodnota zde dosáhla až rekordních 128,2. Průměrně se zde tedy narodilo v tento rok více než 128 mužů oproti 100 ženám. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Sex ratio at birth, 1980 to 2021

The number of male births per 100 female births. Biological birth ratios are slightly male-biased, with an expected ratio of 105 male births per 100 female births.

Our World
in Data

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

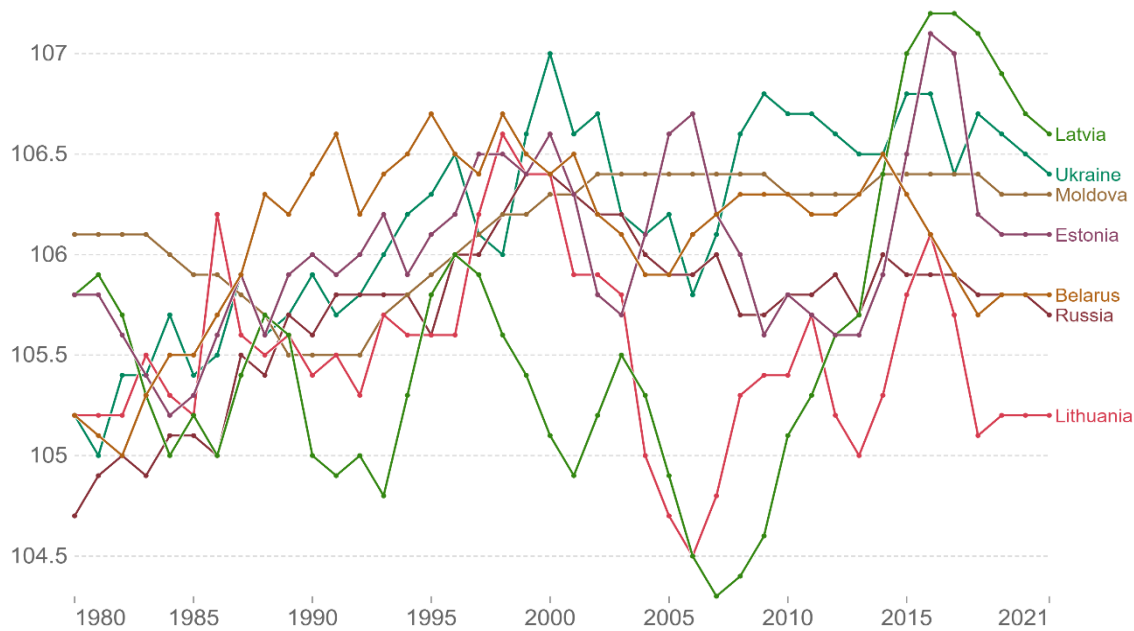
5.3. Východní Evropa

V oblasti východní Evropy byl zaznamenán od roku 1980 spíše průměrný nárůst. Tato vzrůstající tendence trvala až k počátku 21. století. Zda začal trend růstu zpomalovat a přecházet spíše v trend klesající. V roce 1980 byla naměřena nejvyšší hodnota ve státě Moldavsko. Jednalo se konkrétně o hodnotu 106,1 narozených mužů na 100 narozených žen. Pro srovnání, nejnižší hodnota byla naměřena v Rusku, kde se poměr narozených pohlaví pohyboval okolo 104,7. Nutno ovšem podotknout, že v Moldavsku od roku 1980 až do roku 1990 převládal trend poklesu. Tento trend převládal například i v Lotyšsku, kde taktéž tento mírný pokles trval do začátku 90. let. Mírný pokles byl zaznamenán i v Estonsku, kde ovšem trval pouze do roku 1984. Poté už se trend změnil spíše ke vzrůstající tendenci. (Chao, 2019)

V Lotyšsku se střídala období, kdy několik let byl zaznamenán spíše pokles a období, kde několik let převažoval spíše nárůst. Průměrná hodnota se v Lotyšsku od roku 1980 změnila, i přes některá méně stabilní období, jen velmi mírně. V roce 1980 dosahovala 105,7 a v roce 2017 tomu bylo 105,9. Naproti tomu například v Bělorusku byl nárůst poměrně znatelnější. V roce 1980 se zde průměrně narodilo 105,2 mužů na 100 žen. V roce 2017 se tato hodnota zvýšila až na 106,3 a jednalo se o jeden z nejvyšších výsledků, které byly v tento rok v oblasti východní Evropy naměřeny. Obecně lze říci, že v současnosti se vývoj stabilizoval a hodnoty se u států měnily jen mírně. V roce 2017 byla průměrná hodnota ve východní Evropě 105,9 narozených mužů na 100 žen. Jedná se tedy o nadprůměrnou hodnotu. (Chao, 2019), (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Sex ratio at birth, 1980 to 2021

The number of male births per 100 female births. Biological birth ratios are slightly male-biased, with an expected ratio of 105 male births per 100 female births.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

5.4. Severní Evropa

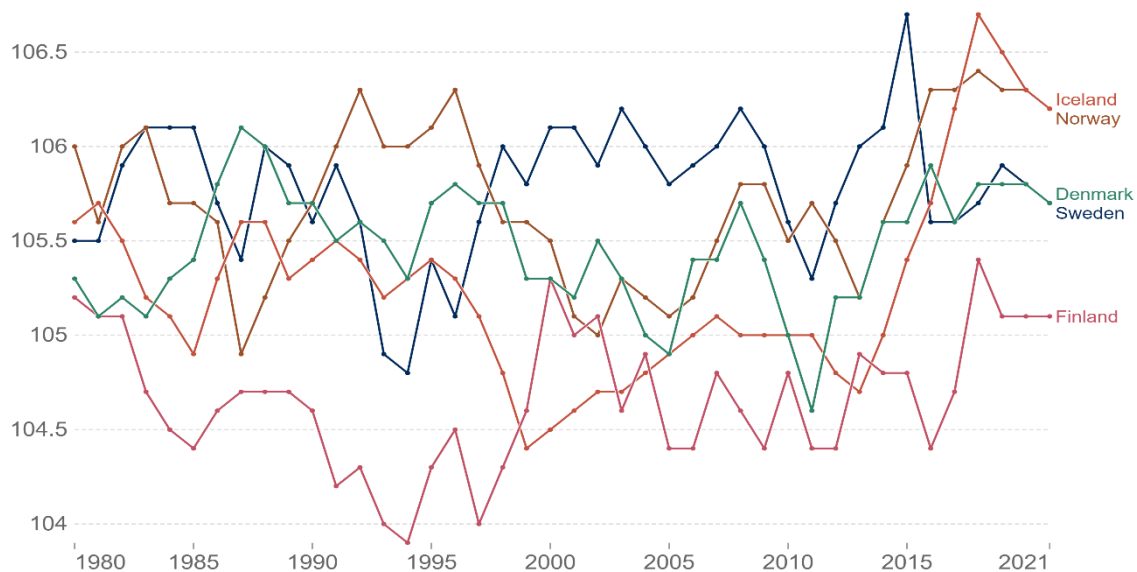
V severní Evropě byl vývoj rovněž obdobný jako u oblastí uvedených výše. Střídaly se období, kdy docházelo k mírným nárůstům s obdobími, kdy docházelo k mírným poklesům. Státem, ve kterém byly do začátku 21. století pravidelně měřeny nejnižší hodnoty, bylo Finsko, které se v tomto období vždy řadilo na nejnižší příčku v poměru narozených dětí podle pohlaví. Hodnota se zde ve zkoumaném období držela takřka po celou dobu v mírném podprůměru, přičemž hodnotu 105:100 přesáhla až v roce 2015. (Chao, 2019) (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Sousední státy Norsko a Švédsko naopak ve zkoumaném období neklesly pod uvedenou průměrnou hodnotu 105:100. Tyto dva státy měly velmi zajímavý vývoj. Z dostupných dat lze vyčíst, že v obdobích, kdy byl ve Švédsku zaznamenán nárůst, tak v Norsku byl zaznamenán pokles. Tato kontrastní změna byla ve zkoumaném období zaznamenána několikrát. Stalo se tak například v letech 1987-1992, kdy hodnota ve Švédsku v roce 1987 byla 105,9 a v roce 1992 klesla na hodnotu 105,6. V Norsku naopak v roce 1997 byla hodnota na 105,3 a do roku 1992 stoupla na 106,1. Sousední Dánsko zaznamenalo od roku 1980 do roku 1987 mírný nárůst, a to z hodnoty 105,3 na hodnotu 105,9 narozených dětí mužského pohlaví ke 100 narozených dětí ženského pohlaví. V tento rok to byla rovněž nejvyšší hodnota zaznamenaná mezi státy v severní Evropě. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022), (Chao, 2019)

Island v roce 2017 dosahoval vůbec nejnižší naměřené hodnoty a taky je jediným státem, kde byl od roku 1980 takřka každým rokem zaznamenán průměrný pokles. V roce 1980 zde hodnota dosahovala 105,5, kdežto v roce 2017 zde hodnota byla v mírném podprůměru, a to konkrétně 104,8 narozených dětí mužského pohlaví k 100 narozeným dětem ženského pohlaví. (Chao, 2019), (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Sex ratio at birth, 1980 to 2021

The number of male births per 100 female births. Biological birth ratios are slightly male-biased, with an expected ratio of 105 male births per 100 female births.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

5.5. Jižní Evropa

Vývoj v oblasti jižní Evropy byl velice zajímavý, a to především kvůli vysokým hodnotám, které byly naměřeny v Albánii. Už v roce 1980 Albánie dosahovala hodnoty 108,5. Poté zde docházelo k mírným poklesům a nárůstům. Další velmi znatelná změna ovšem nastala v roce 1994, kdy začal převládat trend růstu, který kulminoval v roce 2006. Hodnota zde dosáhla až rekordních 112,7 narozených mužů na 100 narozených žen. Takto vysoká hodnota nebyla naměřena u žádného z dalších států nacházející se v oblasti jižní Evropy. (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Dalším státem, který měl velmi znatelný nárůst je Černá Hora. Zde už od roku 1980 převažoval trend růstu. Na počátku 80. let 20. století byla naměřena hodnota okolo 105,6.

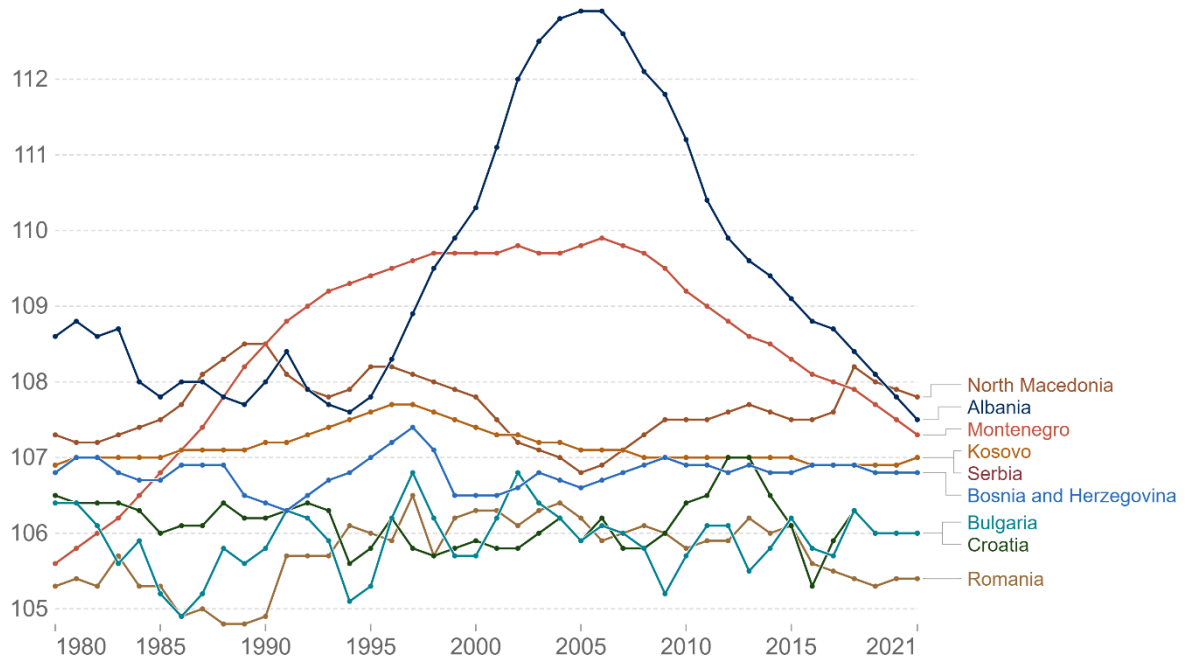
V Jižní Evropě v roce 1980 byla průměrná hodnota 106,8, jednalo se tak o poměrně podprůměrnou hodnotu na danou oblast. Trend růstu byl ovšem znatelný a od roku 1989 měla Černá Hora nejvyšší poměr narozených mužů a žen. Změna přišla v roce 1999, kdy pomyslnou první příčku převzala Albánie. Ostatní státy tak vysokých hodnot jako tyto dva státy nedosahovaly. Nutno avšak podotknout, že hodnoty byly ve srovnání s ostatními státy v Evropě stále průměrně vyšší. V roce 1999 byly například v Severní Makedonii i Srbsku naměřeny hodnoty, která přesahovaly 107,5 narozených mužů na 100 narozených žen. (Chao, 2019) (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Na Pyrenejském poloostrově dosahovalo Španělsko mírně vyšších hodnot než sousední Portugalsko. Zde ovšem převládal především trend snižování a jediný znatelný nárůst, který stojí za zmínku, proběhl mezi lety 1980-1981, kdy hodnota vzrostla z 107,8 na 108,6. Poté už převládal trend poklesu s mírnými fluktuacemi, které byly zaznamenány ke konci 90. let 20. století. V Portugalsku se vystřídaly především dvě období. První trvalo od roku 1983 do roku 1992. Toto období se neslo v klesajícím trendu a hodnota zde z původních 107 klesla na 105,8. Poté následovalo období vzrůstajícího trendu, které bylo naměřeno mezi lety 1992 až 2001. Došlo zde k mírným výkyvům, ale hodnota z původních 105,8 vzrostla na 107,2. K roku 2017 mělo Španělsko vyšší poměr narozených pohlaví oproti Portugalsku. Ve Španělsku byla hodnota 106,5 a v Portugalsku 105,4 narozených dětí mužského pohlaví k 100 narozeným dětem ženského pohlaví. (Chao, 2019) (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

V Itálii byl vývoj poměrně stabilní a nedocházelo zde k výrazným výkyvům. Střídaly se období s mírným poklesem a období s mírným nárůstem. Velmi podobný vývoj byl například i v Srbsku nebo v Bosně a Hercegovině. Ani zde však nedocházelo k žádným enormním výkyvům. V Řecku, Chorvatsku, a například i Bulharsku, byl vývoj podobný. Střídaly se období mírného růstu s obdobími mírného poklesu. Ovšem ani zde se nejednalo o žádné markantní změny. Průměrná hodnota v roce 1980 byla u těchto tří států 106,6, kdežto v roce 2017 mírně klesla na 106,1 narozených dětí mužského pohlaví k 100 narozeným dětem ženského pohlaví. Obecně lze tedy konstatovat, že hodnoty v oblasti jižní Evropy dosahovaly průměrně vyšších hodnot, než tomu bylo u jiných zkoumaných oblastí v Evropě. (Chao, 2019), (Nations, Sex Ratio At Birth, 2022)

Sex ratio at birth, 1980 to 2021

The number of male births per 100 female births. Biological birth ratios are slightly male-biased, with an expected ratio of 105 male births per 100 female births.

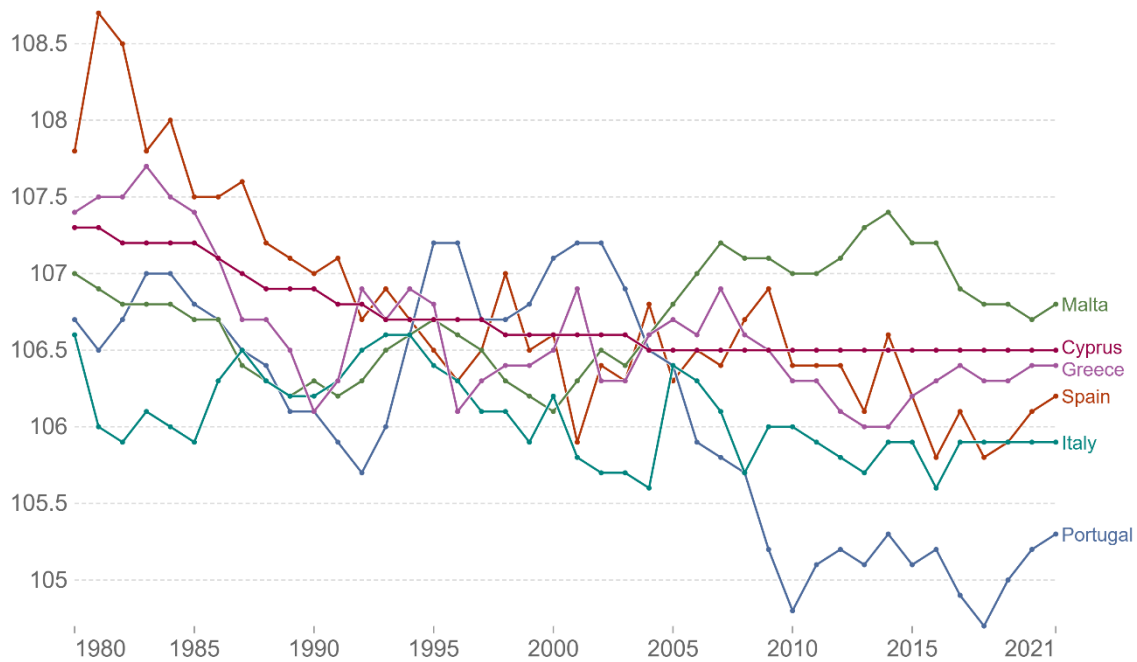

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

Sex ratio at birth, 1980 to 2021

The number of male births per 100 female births. Biological birth ratios are slightly male-biased, with an expected ratio of 105 male births per 100 female births.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

6. Migrace

6.1. Západní Evropa

Západní Evropa čelila v posledních letech poměrně vysokým vlnám imigrantů. Na začátku 80. let převažovaly spíše kladné hodnoty u většiny států v oblasti. Výjimkou bylo především Irsko, kde byl stav mírně pod dělicí hodnotou. V roce 1980 byla naměřena hodnota -0,6. Irsko totiž zaznamenalo v průběhu nadcházejících let mnohem větší nárůst emigrace a hodnota do roku 1988 vzrostla až na -12,4. (United Nations, 2022)

U ostatních států převažovaly naopak mírně kladné hodnoty a nejvyšší byla naměřena v roce 1988 v Lucembursku, kde migračními pochody přibylo na 1 000 obyvatel průběžně až 7,2 nových imigrantů. Belgie a Nizozemí si udržovalo poměrně stabilní hodnoty a míra migrace se zde nijak razantně neměnila, téměř stejně na tom byla i Francie. Spojené království dosahovalo v průběhu 80. let 20. století hodnot, které byly velmi blízké nule. To znamená, že zde příliš nepřevažoval ani jeden z migračních pochodů. Od 90. let už byl zaznamenán mírný nárůst především v imigraci. (United Nations, 2022)

Irsko, které se do 90. let drželo ve srovnání s ostatními státy v poměrně nízkých záporných hodnotách, přesáhlo hranici 0 a v roce 1991 zde začala převládat imigrace. Poté zde došlo opět k poklesu a emigrace ze státu opět převažovala nad imigrací, a to do roku 1994. Poté zde došlo k poměrně znatelné změně, kdy začala opět převládat imigrace, která začínala akcelarovat na přelomu tisíciletí. Nejvyšší hodnota ve zkoumaném období byla v Irsku dosažena v roce 2006, kdy vyšplhala až k rekordním 22,7 imigrantům v přepočtu na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Na úplném počátku nového tisíciletí byla nejvyšší míra imigrace zaznamenána v Lucembursku. Zde se hodnota pohybovala okolo 10,2 imigrantů na 1 000 obyvatel. Mírně nižší hodnotu už dosahovalo v té době zmíněné Irsko, které se v minulých dvaceti letech drželo naopak ve nižších hodnotách. Konkrétně se jednalo o 8,3 imigrantů na 1 000 obyvatel. Ostatní státy v oblasti zaznamenávaly poměrně stabilní vývoj a docházelo u nich jen k mírnému nárůstu imigrace. Jedinou výjimkou bylo Nizozemí, v kterém došlo k mírnému poklesu a v roce 2004 se hodnota v tomto státu pohybovala okolo 0,7 imigrantů na 1 000 obyvatel. Ve Francii tomu bylo ve stejný rok okolo 2,6 a Belgie se Spojeným královstvím měly průměrnou hodnotu 4,2 imigrantů na 1 000 obyvatel. Francie, Spojené království, Nizozemí a Belgie měly ve srovnání s Irskem nebo Lucemburskem stabilnější vývoj, který byl charakteristický obdobími jen mírného nárůstu a mírného poklesu. Od 90. let se hodnoty všech čtyřech zmíněných států držely v kladných hodnotách. Oscillovaly mezi

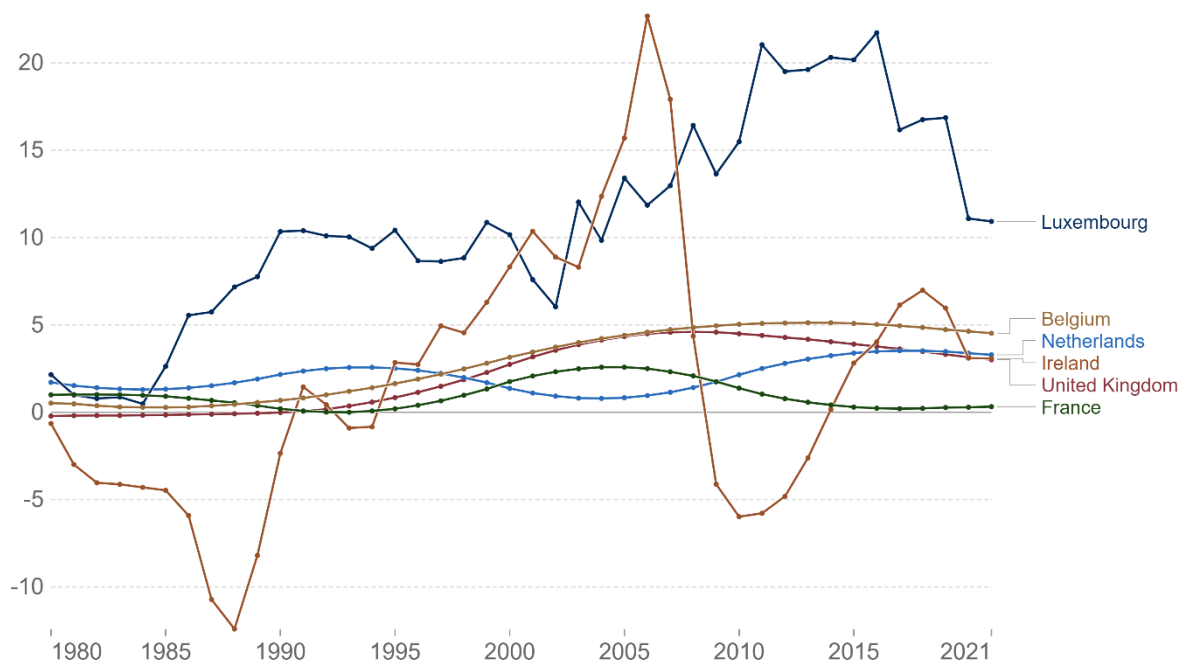
hodnotami 0-5 přírůstků migrantů na 1 000 obyvatel formou imigrace. (United Nations, 2022)

Pro Lucembursko byly charakteristické především fluktuace, kdy se rok od roku střídaly nárůsty a poklesy. Ovšem vždy to byly hodnoty kladné, což znamená, že zde imigrace převládala oproti emigraci. V Lucembursku byla nejvyšší naměřená hodnota v roce 2016 a jednalo se o přírůstek 21,7 obyvatel formou imigrace. Za zmínku stojí i náhlý propad v hodnotách v Irsku. Z původní hodnoty 22,7 v roce 2006 se hodnota do roku 2010 propadla až na -6. Poté zde začal opět převládat trend růstu a od roku 2014 v Irsku opět převládala imigrace nad emigrací. V současnosti u všech států převládá imigrace nad emigrací (United Nations, 2022)

Net migration rate, 1980 to 2021

The total number of immigrants (people moving into a given country) minus the number of emigrants (people moving out of the country), per 1,000 people in the population.

Our World
in Data

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

6.2. Střední Evropa

Oblast střední Evropy je charakteristická průměrnou převahou imigrace oproti emigraci. Emigrace zde byla zaznamenána pouze v poměrně nízkých číslech. Najdou se zde ovšem státy, kde takřka po celou dobu zkoumaného období převažovala emigrace. V Polsku až na znatelný výkyv v roce 2000 převažovala právě velmi mírně emigrace nad imigrací. V roce 2000 se hodnota zvýšila z původních -0,6 na 8,2 migrantů na 1 000 obyvatel. V tomto roce se jednalo o nejvyšší naměřenou hodnotu imigrace v celé zkoumané oblasti. V dalších letech už ovšem, až na zanedbatelný výkyv v roce 2009, převažovala opět emigrace. (United Nations, 2022)

Státy Německo, Švýcarsko i Rakousko zaznamenaly v měřeném období převažující míru imigrace nad emigrací. Převaha emigrace nad imigrací se zde takřka vůbec nevyskytovala. Pouze v roce 1982 byla v Rakousku naměřena hodnota -3,1, což byla nejnižší míra, která byla v tomto roce naměřena. Jednalo se tedy o stát s nejvyšší emigrací v roce 1982. Posléze už i zde opět převládala masivní imigrace. V Německu měly imigrační vlny velmi stabilní vývoj, oproti tomu například v Rakousku byly charakterističtější výraznější nárůsty a poklesy. Například v roce 1987 byla hodnota imigrace pouze zhruba 0,2. Do čtyř let se ovšem zvýšila na hodnotu až 10 imigrantů na 1 000 obyvatel. Německo ve srovnání ve stejném časovém úseku mělo nárůst jen o 1,3. Ve Švýcarsku taktéž převládaly skokové nárůsty a poklesy a vývoj byl srovnatelný spíše s vývojem v Rakousku než v Německu. V současnosti u těchto tří států převládá trend snižování a míra migrace se zde mírně snižuje. (United Nations, 2022)

V České republice se do roku 2000 držely hodnoty velmi blízko nule. To znamená, že zde nebyla příliš velká míra jak emigrace, tak imigrace. Po roce 2000 došlo ovšem k mírnému nárůstu a hodnoty se pohybovaly zhruba mezi 2-3 imigranty na 1 000 obyvatel. Od roku 2013 už se ovšem hodnoty pohybovaly opět v podobných číslech, jako tomu bylo ve 20. století. V sousedním Slovensku převládala do roku 1991 mírně emigrace nad imigrací. Od roku 1991 až po rok 2021 převládala poměrně stabilní situace. Hodnoty se zde pohybovaly velmi blízko nule, z toho vyplývá, že zde tedy nebyla velká míra migrace. V Maďarsku do 90. let 20. století převládala emigrace. Hodnoty se zde pohybovaly okolo -1,5. Od začátku 90. let převládla naopak imigrace a do státu se více obyvatel přistěhovalo, než odstěhovalo. Od roku 2000 až po rok 2021 převládala opět imigrace nad emigrací. Charakteristické zde byly roční poklesy a nárůsty. Nejvyšší hodnota zde byla naměřena

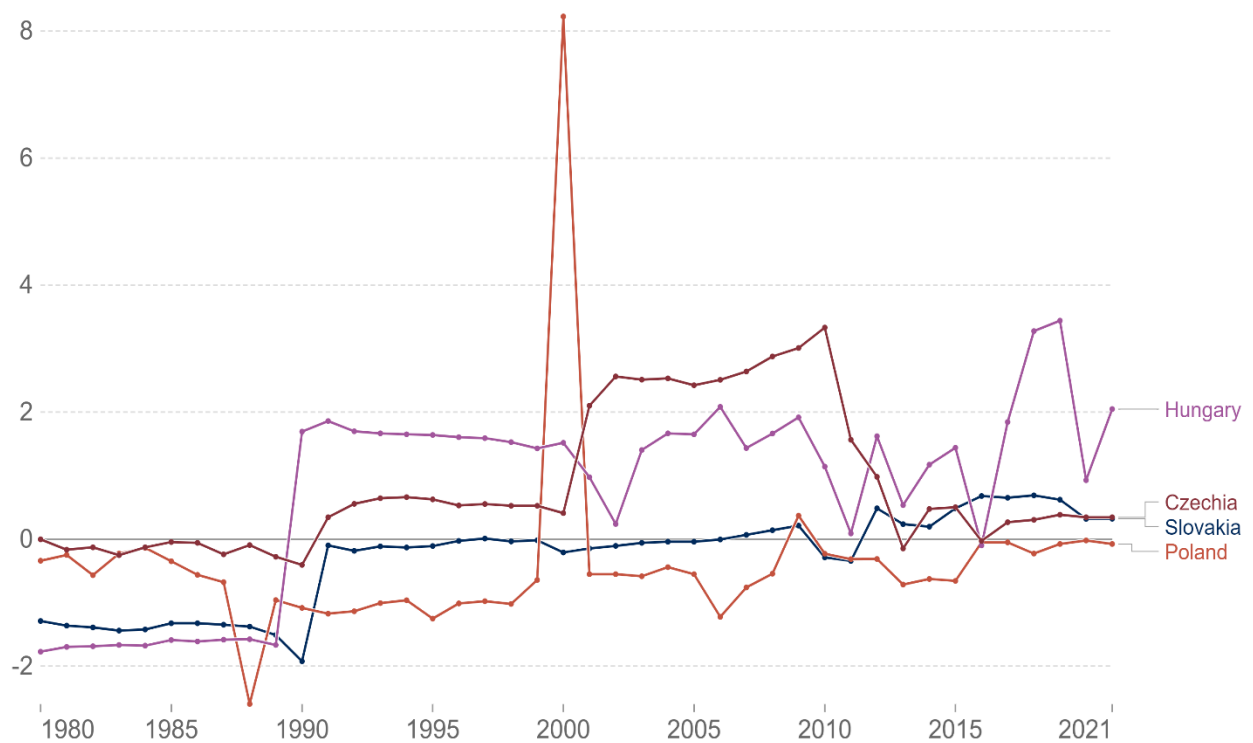
v roce 2019. Průměrně se zde přistěhovalo 3,4 imigrantů na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Vůbec nejvyšší migrační vlna byla naměřena v roce 2015 v Rakousku. Průměrně zde přibylo 13,4 imigrantů na 1 000 obyvatel. Jednalo se o vysoce nadprůměrnou hodnotu, jelikož průměrná hodnota ve střední Evropě byla v tomto roce 4,1. Nejnižší hodnota byla naměřena v roce 1982 a bylo to opět v Rakousku. Převládala zde emigrace a hodnota se pohybovala okolo 3 emigrantů na 1000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Net migration rate, 1980 to 2021

Our World
in Data

The total number of immigrants (people moving into a given country) minus the number of emigrants (people moving out of the country), per 1,000 people in the population.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

6.3. Východní Evropa

Vývoj migrace v oblasti východní Evropy byl od roku 1980 nevyrovnaný. U některých států převládal stabilnější vývoj, kdy se imigrační tok snižoval až překonal hranici 0 a změnil se v tok emigrační. U některých států naopak docházelo k mnohem rapidnějším a náhlejšími změnám, kdy se v několika málo letech mohl trend naprosto změnit. (United Nations, 2022)

Ukrajina, Rusko a Bělorusko se řadí právě mezi státy, kde v poměrech emigrace a imigrace nedocházelo k žádným razantním výkyvům ve srovnání s ostatními státy. Od 80. let 20. století byl zde vývoj poměrně stabilní a docházelo k nevýraznému střídání mezi převahou emigrace a imigrace. Bělorusko mělo z těchto tří států vývoj nejvíce stabilní a z křivky lze vyčíst, že se zde pozvolně střídaly období s mírnou převahou emigrace a imigrace. Na počátku 80. let zde převládala mírně emigrace, v druhé polovině 80. let už ovšem převládala imigrace. Pro srovnání ve stejném časovém úseku v sousedním Rusku převládala právě imigrace. Rusko po celou zkoumanou dobu nezaznamenalo převahu emigrace nad imigrací a hodnoty se zde tedy pohybovaly v kladných číslech. Zároveň v Rusku byla zaznamenána největší hodnota imigrace. Stalo se tak v roce 1993, kdy se zde na 1 000 obyvatel přistěhovalo 4,9 imigrantů. Naopak emigrace mnohem více převládala v sousední Ukrajině. Zde byla také naměřena nejzápornější hodnota, v roce 1994 se odtud průměrně odstěhovalo 4,3 emigrantů v přepočtu na 1 000 obyvatel. Zároveň je nutné podotknout určitý kontrast, který byl mezi lety 1991-1994 u těchto dvou států znatelný. V Rusku v tomto období docházelo především k růstu imigrace a byla zde také dosažena nejvyšší hodnota. Na Ukrajině naopak došlo k rapidnímu propadu a byla zde zaznamenána nejnižší hodnota. Další kontrast je viditelný i v nadcházejícím vývoji, kdy do roku 2012 v Rusku začala imigrace klesat. Imigrační tok zpomaloval, načež na Ukrajině docházelo ke zvyšování hodnoty a emigrační tok se zde snižoval. (United Nations, 2022)

V Bělorusku byly zaznamenány dvě období, kdy převažovala imigrace a jedno období, kdy převažovala emigrace. Mezi lety 1985 až 1996 převládala mírně imigrace. Průměrná hodnota se zde v tomto období pohybovala okolo 0,3. Mezi lety 1997 až 2008 převládala naopak mírně emigrace a průměrná hodnota se pohybovala okolo 0,9. Od roku 2008 zde převládala opět imigrace. V roce 2021 byla u všech tří států převaha imigrace nad emigrací. Nejednalo se ovšem o vysoké hodnoty. (United Nations, 2022)

Pobaltské státy jsou charakteristické především méně stabilním vývojem migračních toků. Velmi podobný vývoj byl zaznamenán po celou dobu měřeného období u Lotyšska

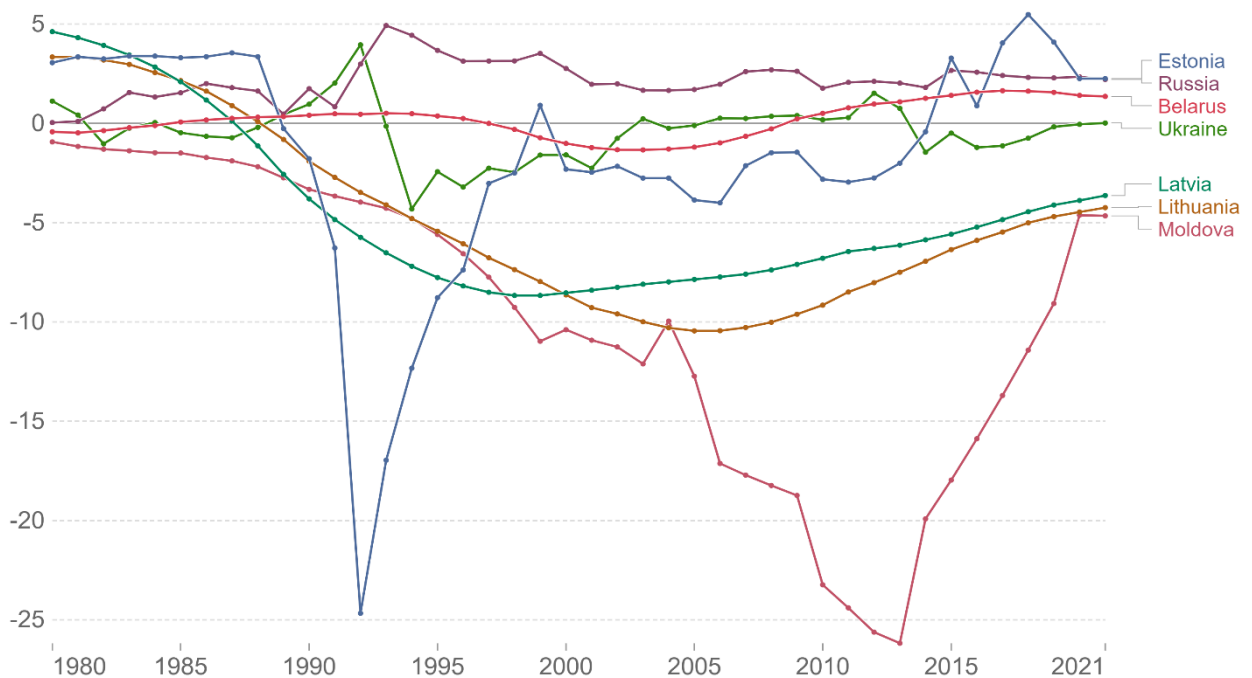
a Litvy. Do roku 1987 u obou států převládala imigrace. V roce 1988 už byla ovšem v Lotyšsku zaznamenána mírná převaha emigrace nad imigrací a v Litvě byly záporné hodnoty naměřeny o rok později. Od té doby zde převládala emigrace a více obyvatel se z obou států odstěhovalo než do nich přestěhovalo. Estonsko mělo vývoj ve srovnání s těmito dvěma státy jiný. Do roku 1989 zde převládala imigrace. Poté ovšem došlo k propadu a hodnota v roce 1992 dosahovala až -24,7. To znamená, že se v přepočtu na 1 000 obyvatel ze státu odstěhovalo průměrně 24,7 emigrantů. Od tohoto roku zde s mírnými výkyvy hodnota průměrně rostla a v současnosti v Estonsku převládá imigrace nad emigrací. (United Nations, 2022)

Vůbec nejsilnější emigrace byla zaznamenána v Moldavsku. Od roku 1980 do roku 2013 převládal trend snižování a v právě v tomto roce zde byla naměřená vůbec nejvyšší hodnota ze všech států výhodní Evropy - 26,2. Průměrně zde tedy v přepočtu na 1 000 obyvatel ubylo z důvodů emigrace 26,2 obyvatel. Od roku 2013 se zde emigrace začala snižovat a v roce 2021 se zde průměrně odstěhovalo 4,7 emigrantů na 1 000 obyvatel. (United Nations, 2022)

Net migration rate, 1980 to 2021

The total number of immigrants (people moving into a given country) minus the number of emigrants (people moving out of the country), per 1,000 people in the population.

Our World
in Data

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

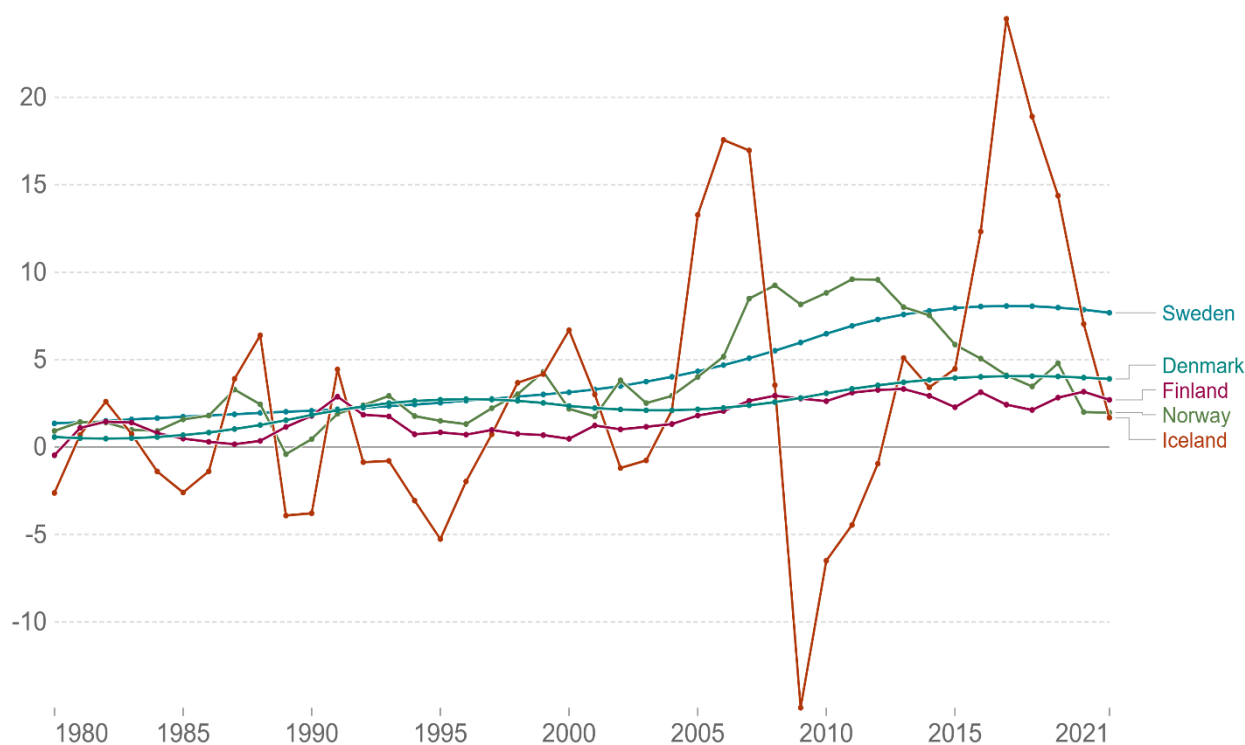
6.4. Severní Evropa

Vývoj v oblasti severní Evropy byl stabilnější než tomu bylo ve východní Evropě. Jedinou mírnou výjimkou byl Island, kdy se poměrně často střídaly období převahy emigrace a imigrace. U Norska, Švédska, Finska i Dánska převažovala v průběhu takřka celého období především imigrace. Jediná velmi mírně převažující emigrace byla zaznamenána v roce 1980 ve Finsku a v roce 1989 v Norsku. Jednalo se o hodnotu - 0,5 a - 0,4. Nejvyšší hodnota z těchto čtyř států byla naměřena v roce 2012 v Norsku a jednalo se o hodnotu 9,6. Průměrně se zde tedy přistěhovalo 9,6 nových imigrantů v přepočtu na 1 000 obyvatel. V roce 2021 u všech států v oblasti severní Evropy převládala imigrace nad emigrací. (United, 2023)

Island zaznamenal oproti ostatním státům mnohem méně stabilní vývoj. Docházelo zde k poměrně krátkým obdobím, kdy se střídala imigrace s emigrací. Na počátku 80. let 20. století zde převažovala emigrace. V roce 1981 už převažovala imigrace a v roce 1984 opět emigrace. Takové změny jsou pro Island charakteristické a převaha jednotlivých migračních vln vždy trvala jen několik let, než došlo ke změnám v trendu. Charakteristický je ovšem rostoucí interval mezi jednotlivými hodnotami. Pro srovnání - v roce 1982 byla hodnota imigrace 2,6, roce 1985 převažovala emigrace a hodnota dosahovala -2,6. V roce 2006 se zde přistěhovalo průměrně 17,6 nových imigrantů v přepočtu na 1 000 obyvatel. O tři roky později v roce 2009 zde hodnota emigrace dosahovala hodnoty -14,9 obyvatel. Průměrně se zde tedy v přepočtu na 1 000 obyvatel odstěhovalo 14,9 emigrantů. Na tomto srovnání lze vidět, že výkyvy se od 80. let zvyšují a hodnoty jsou zde už znatelně odlišné. V roce 2021 se zde průměrně přistěhovalo 1,7 migrantů v přepočtu na 1 000 obyvatel. V roce 2017 zde hodnota dosahovala až 24,5. Jednalo se taktéž o vůbec nejvyšší míru imigrace, která byla v oblasti severní Evropy naměřena. Je zde tedy opět patrný trend poklesu a z dostupných dat vyplývá, že trend stále se více zvyšujícího rozptylů bude pravěpodobně i nadále pokračovat. (United Nations, 2022)

Net migration rate, 1980 to 2021

The total number of immigrants (people moving into a given country) minus the number of emigrants (people moving out of the country), per 1,000 people in the population.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

6.5. Jižní Evropa

Vývoj migrace je v oblasti jižní Evropy ve srovnání s ostatními oblastmi nejpestřejší. Důvodem je jednak větší počet států, které zde sídlí, jednak i určitá odlišnost v jejich vývoji. Byla zde naměřena vůbec nejvyšší hodnota emigrace v celé Evropě a ve srovnání s kulminačními hodnotami v jiných částech Evropy je několikanásobně vyšší. (United, 2023)

Vývoj migrace v této oblasti nelze charakterizovat obecně. U určitých států převládala především imigrace a u některých spíše emigrace v průběhu celého měřeného období. Průměrně se zde vyskytovalo více států s převahou emigrace než imigrace. Převaha imigrace byla charakteristická pro vyspělé státy jako Španělsko, Itálie nebo Kypr. Hodnoty se zde pohybovaly po větší dobu v kladných číslech a převažovala zde tedy spíše imigrace. Nejvíce byla patrná ve Španělsku, v roce 2002 zde hodnota imigrace dosahovala až na 18 nových imigrantů v přepočtu na 1 000 obyvatel. V tento rok se jednalo o nejvyšší imigraci naměřenou v oblasti jižní Evropy. Pro srovnání - ve stejném roce na Kypru byla imigrace

okolo 13,8 imigrantů a v Itálii cca 3,9 imigrantů na 1 000 obyvatel. V roce 2021 byla u těchto tří států hodnota stále kladná, a i když došlo k jejímu mírnému snížení, stále zde převládá imigrace nad emigrací. (United Nations, 2022)

V Řecku došlo na rozdíl od tří výše uvedených států k mírnému přechodu z imigrace do emigrace. Mezi lety 1980 až 2003 zde převládala imigrace, v roce 1980 to byla konkrétně hodnota 6,1, jednalo se o nejvyšší naměřenou výši imigrace v celé jižní Evropě. Řecko si toto prvenství drželo až do roku 1992. Poté ovšem začal převládat trend snižování a hodnoty se začaly propadat, v roce 2004 už zde začala převládat emigrace, která je pro balkánské státy typičtějším jevem. Nutno ovšem podotknout, že míra emigrace nebyla nikterak vysoká a v přepočtu na 1 000 obyvatel do roku 2021 hodnota nepřesáhla hodnotu -3. (United Nations, 2022)

Státy Bulharsko a Srbsko měly pravděpodobně nejvíce stabilní vývoj a nedocházelo zde k nějakým markantním a náhlým změnám ve srovnání s ostatními státy v oblasti. V Bulharsku byla po celou zkoumanou dobu typická převaha emigrace nad imigrací, kdežto v Srbsku převládala velmi mírně imigrace. Hodnoty se ovšem po celou dobu sledování pohybují velmi blízko nuly, což znamená, že zde v rámci migračního toku příliš obyvatel nepřibývá, ale ani neubývá. (United Nations, 2022)

Převaha emigrace je patrná například v Albánii, kde jsou její hodnoty mnohem více znatelné. Vůbec nejvyšší hodnota v Albánii byla naměřena v roce 1998, kdy v rámci emigrace v přepočtu na 1 000 obyvatel odešlo 20,1 emigrantů. Křivku vývoje lze přirovnat k Řecku, je zde patrný pozvolný pokles a poté nárůst, důležité je ovšem podotknout, že zde imigrace nikdy v měřené době nepřesahovala nad emigrací, což u Řecka říct nelze. Křivka ovšem vykazuje podobný trend poklesu a nárůstu. Albánie se řadí mezi státy s nejvyšší emigrací v oblasti jižní Evropy. Dalším státem s převahou emigrace je Černá Hora, v níž po celou zkoumanou dobu převažovala právě emigrace nad imigrací. (United Nations, 2022)

V oblasti jižní Evropy byly zaznamenány dvě velmi znatelné a rekordní hodnoty, které nikde jinde v Evropě nebyly doposud zaznamenány. V roce 1992 byla v Bosně a Hercegovině naměřena hodnota -97,3. V přepočtu na 1 000 obyvatel tedy v rámci emigračních vln ubylo takřka 100 emigrantů. Důvodem této nejvyšší hodnoty byla válka, která zde v uvedeném roce probíhala. (Tabeau & Bijak, 2004), (United Nations, 2022)

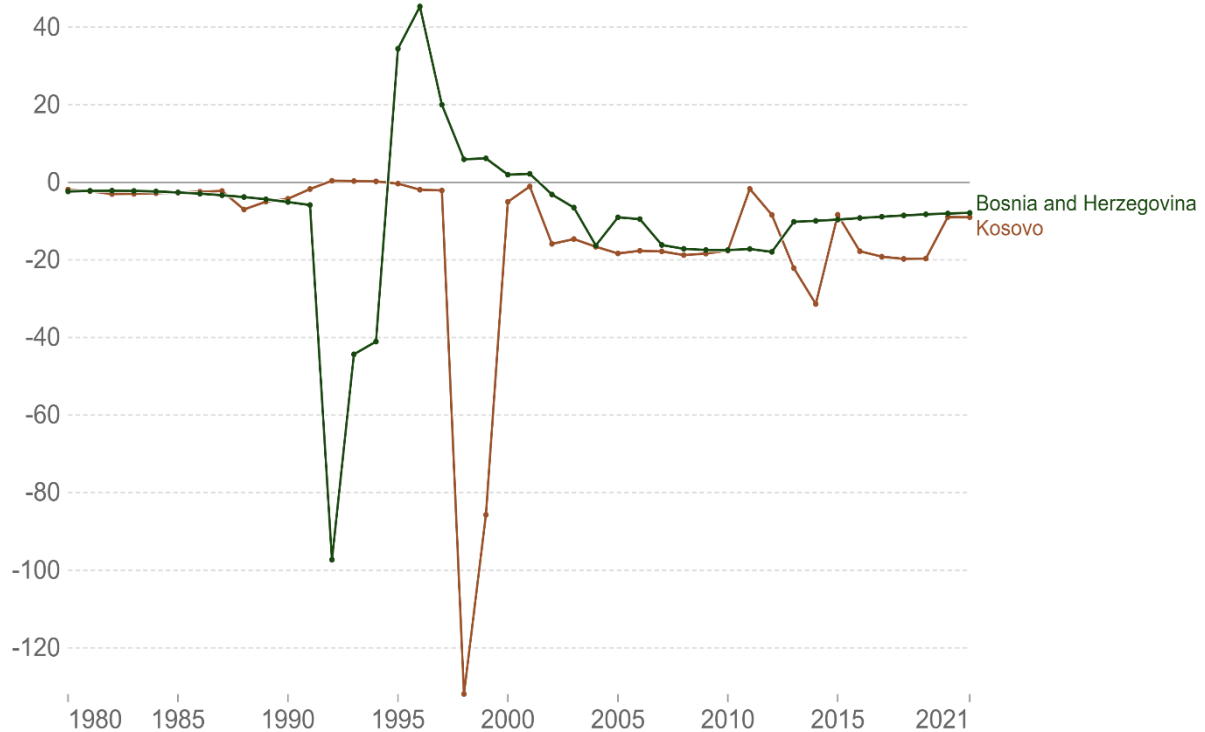
Další rekordní hodnota -131,9 byla naměřena v roce 1998. Byla zaznamenána v oblasti současného, Českou republikou uznaného, suverénního státu Kosovo. Důvodem byla taktéž válka, která zde v tomto roce probíhala a vyžádala si mnoho obětí, Zvedla vlnu uprchlíků,

kteří z důvodů bezpečnosti byli nuceni opustit své domovy. (Bieber & Daskalovski, 2003),
(United Nations, 2022)

Net migration rate, 1980 to 2021

Our World
in Data

The total number of immigrants (people moving into a given country) minus the number of emigrants (people moving out of the country), per 1,000 people in the population.

Source: United Nations World Population Prospects (2022)

CC BY

7. Shrnutí a prognóza

V této bakalářské práci byl analyzován vývoj vybraných základních demografických ukazatelů v Evropě. Zkoumané období se pohybovalo v rozmezí let 1980 až 2022.

Evropská populace by jako celek dle prognóz měla v budoucích letech zaznamenávat růst i přesto, že v určitých státech byla naměřena stagnace či je pro nejbližší léta dokonce predikován pokles. Ten se týká především států ve východní a jižní Evropě. Důvodem celkového růstu je především stále se zlepšující zdravotní péče a také lepší životní standardy, které jsou ve většině evropských zemí postupně prosazovány a dosahovány. Velký vliv mají i migrační vlny, které jsou taktéž do těchto prognóz zahrnovány.

Příkladem takového státu je například Malta, která by měla být dle prognóz trvale terčem migračních vln. Procentuální nárůst obyvatelstva se zde predikuje až o 39,7 %, což je v evropském kontextu mimořádně vysoké číslo. (EUROSTAT, Population projections in the EU, 2023)

Dalším důvodem je i stárnutí populace, které je typickým jevem 21. století spojeným se společenským rozvojem, zlepšováním zdravotní péče i ochranou životního prostředí. Tento proces je prokázán analýzou dat, která byla v této práci zpracována především v kapitolách týkajících se věku. V prognózách, které byly vydány evropským statistickým úřadem, je uvedeno, že dle současného vývoje je predikován nárůst věkového mediánu až o 5,1 roku. Zde je nutné ovšem podotknout, že tato predikce je zaměřena převážně na státy, které jsou členy Evropské unie, tedy v evropském kontextu státy s nejrozvinutější infrastrukturou, s kvalitní zdravotní péčí, s bezpečnostními zárukami obyvatel, s důrazem na sledování a ochranu životního prostředí, s institucemi odpovídajícími za sledování nezávadnosti a kvality potravin atd. (EUROSTAT, Population projections in the EU, 2023)

Nicméně z analýzy současného vývoje můžeme predikovat nárůst i u ostatních států v Evropě, které mají oproti vyspělým státům nižší startovací hranici, a tedy i větší prostor pro růstové tendence. Stárnutí populace by mělo být poměrně znatelné do roku 2100. K jeho demonstraci je vložen za touto kapitolou graf, který se týká států, jež jsou členy Evropské unie. V kontrastu s nárůstem počtu starších obyvatel stojí ovšem ukazatel, který vykazuje vysokou společenskou závažnost, a to úbytek obyvatel mladšího věku. Důvodem je snižující se porodnost, která je v průběhu let patrná. (EUROSTAT, Population projections in the EU, 2023)

Je zde mnoho faktorů, které mohou budoucí vývoj ovlivnit. Na jedné straně se jedná o postupně uplatňované zákony především v sociální a zdravotní oblasti, které mají přispět

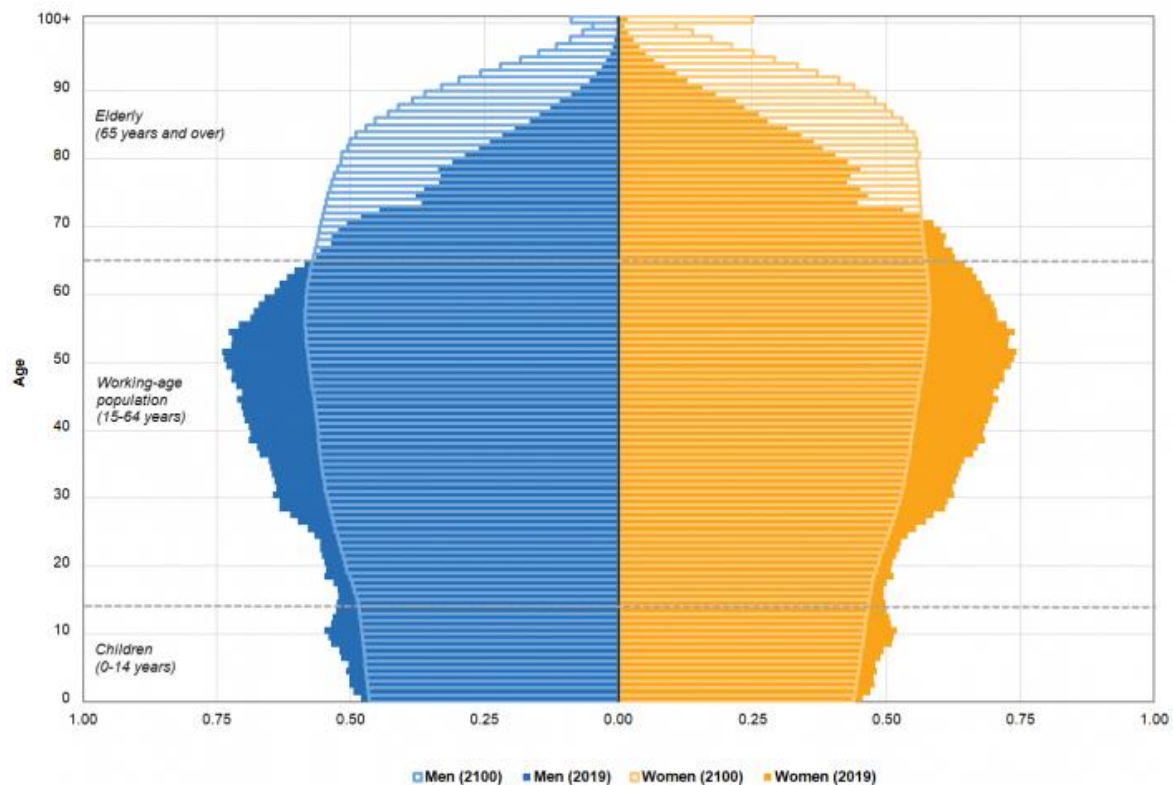
k vyššímu životnímu komfortu obyvatel (právo na sociální dávky v nouzi, ochranu zdraví apod.), na druhé straně o méně předvídatelné a radikálnější faktory spojené s negativními konotacemi událostí, jako jsou společenské nepokoje, války, revoluce či přírodní katastrofy, které mohou predikovaný vývoj narušit. Současné prognózy tyto faktory ve své predikci nezahrnují, protože je nelze hodnověrně předpovědět, je ovšem nutné brát je na vědomí. V nedávné minulosti můžeme jako příklad zmíněného faktoru uvést dopad pandemie nemoci COVID-19, která ve svém vrcholu rozložení obyvatelstva v jednotlivých státech, včetně věkové struktury, znatelně ovlivnila. Válka na Ukrajině, která započala v roce 2022, také podstatně ovlivní demografický vývoj, a to u obou zainteresovaných států. (EUROSTAT, Population projections in the EU, 2023)

V této souvislosti lze pro dokreslení zmínit často citované kontroverzní učení anglického ekonoma Thomase Roberta Malthuse (1766 - 1834), které bylo v historii mnohými vědci přijímáno a jinými odmítáno. Ve svém anonymně vydaném spisu z roku 1798 pod názvem „Esej o principu populace“ tvrdí, že lidstvo je jako celek spoutáno populačním zákonem, který lze stručně charakterizovat tezí, že nemá pro své potřeby a populační růst dostatek zdrojů, nemá ke svému rozvoji ani neomezené možnosti, protože podmínky obživy rostou lineárně (aritmeticky), kdežto populace roste geometrickou řadou. V určitém smyslu pak populační korekce zapříčiněné válkami, přírodními katastrofami a epidemiemi mají vlastně pro přežití lidstva i pozitivní dopady, neboť zabraňují přelidnění planety, které by mohlo vést k občanským nepokojům a krizím, k bídě a hladu, k zániku civilizace či lidstva vůbec. Vzhledem ke svým názorům bývá Malthus proto nazýván ekonomem temné budoucnosti a v současnosti je jeho pohled na budoucí vývoj odmítán, protože lidstvo díky pokroku nachází stále nové zdroje pro svoji obživu. Navíc ve vyspělejších zemích je patrná tendence k snižování porodnosti, což je často označováno za průvodní jev blahobytu, kdy si lidé nechtějí komplikovat život vícečetným mateřstvím, ale často jsou pro ně důležitější aspekty jako kariéra, cestování či osobní rozvoj. (EUROSTAT, Population projections in the EU, 2023)

Dalším důležitým demografickým ukazatelem je migrace. Má dopad i na vývoj ostatních demografických ukazatelů, jakým je například věkový průměr. Migranty jsou často mladí muži v produktivním věku, a pokud ve státě, do kterého míří, převažuje kladné číslo vyjadřující, že zde převyšuje imigrace nad emigrací, tak se to statisticky projeví ve zpomalení procesu stárnutí populace. Důvodem ovšem není primárně vyšší věk dožití, ale právě nárůst obyvatel v produktivním věku. Tento proces je v kontrastu s vývojem ve

státech, kde převažují negativní čísla a převažuje tak emigrace nad imigrací. Dochází k akceleraci způsobené tím, že mladí lidé odchází, snižuje se počet obyvatel v produktivním věku, což má dopad na statistickém zrychlení procesu stárnutí populace. Z údajů uvedených v kapitole migrace je patrné, ve kterých státech převažovala imigrace a ve kterých spíše emigrace. Je tedy potřeba v budoucích letech tento vývoj sledovat a průběžně analyzovat, jak velkou roli v procesu stárnutí populace hrají právě faktory migrace a emigrace. (EUROSTAT, Population projections in the EU, 2023)

Population pyramids, EU-27, 2019 and 2100
(% of total population)

Source: Eurostat (online data code: proj_19np)

eurostat

8. Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl analyzovat a popsat demografický vývoj na evropském kontinentu v posledních čtyřech dekádách. Důraz byl kladen především na analýzu jednotlivých vybraných demografických ukazatelů a objasnění jejich postupného vývoje. Dalším cílem bylo ověřit, zdali se demografické prognózy vývoje na evropském kontinentu slučují s jeho reálným vývojem.

Bylo analyzováno šest základních demografických ukazatelů, které spadají především do kategorie přirozeného pohybu obyvatel. Jedinou výjimku tvořil věk, což je specifický ukazatel, který není možné přímo zařadit mezi ostatní ukazatele, protože jej nelze zahrnout jednoznačně do kategorie ukazatelů o přirozeném pohybu. Jde však o velmi důležitý ukazatel, který se doplňuje s dalšími výše uvedenými.

V práci bylo všech šest ukazatelů analyzováno na základě dostupných dat z ověřených zdrojů, které byly řádně citovány. Pozornost byla soustředěna především na období let 1980–2021, a kromě psaného textu byly závěry podloženy či doplněny výstupem pomocí grafů a kartogramů.

Cíle této bakalářské práce, stanovené v úvodu práce, se podařilo naplnit a jsou shrnuty v předcházející kapitole. Demografický vývoj však není nikdy konečným a neměnným stavem, v závislosti na celé řadě faktorů se neustále proměňuje. Nicméně tendence, a to v krátkodobém i dlouhodobém výhledu, predikovat lze.

V této bakalářské práci byla analyzována a popsána fakta spojená s demografickým vývojem posledních čtyřiceti let v Evropě, na základě zkoumaných ukazatelů byl vysvětlen demografický vývoj v uvedeném období včetně anomálií a výkyvů, které bylo možno z analýz vysledovat.

Z analyzovaných výsledků můžeme konstatovat, že průměrný věk dožití se ve zkoumaném období průměrně navyšoval. Znatelná změna byla zaznamenána až ke konci zkoumaného období a to především v důsledku pandemie nemoci Covidu-19, která si vyžádala mnoho obětí skrze všechny regiony v Evropě. Tento aspekt se projevil právě v poklesu průměrného věku. Je patrné, že věkový medián nebyl pandemií Covidu-19 příliš ovlivněn a průměrně se hodnota stále navyšovala. V kontrastu s průměrným věkem dožití tedy došlo k rozdílnému trendu vývoje. Vývoj porodnosti byl charakteristický průměrným poklesem dosažených hodnot. Z výsledků zkoumání vyplývá, že trend poklesu porodnosti byl typický i pro většinu regionů v Evropě a projevil se i v průměrné hodnotě, která se ve zkoumaném období snižovala. Z dosažených výsledků lze ovšem konstatovat, že proces

průměrného snižování se v posledních letech začíná pozvolna stabilizovat. Poměr pohlaví u narozených dětí mnohdy odpovídá vzorci, který byl popsán v předešlých kapitolách. Poměr 105 narozených dětí mužského pohlaví na 100 narozených dětí ženského pohlaví je v Evropě patrný. Dosažené výsledky tento vzorec potvrdily. V celé Evropě se v současnosti hodnota pohybuje právě v poměru 105,7:100 a jelikož se ve srovnání s poměrem 105:100 jedná o velice blízkou hodnotu, lze konstatovat, že současná hodnota tento vzorec potvrzuje. Z výsledků je patrné, že úmrtnost se v Evropě taktéž průměrně snižuje. Ovlivněna byla ovšem pandemií Covid-19. Zde byl zaznamenán průměrný nárůst ve většině regionů v Evropě. Tento aspekt se projevil i v průměrné hodnotě, která se v celé Evropě zvýšila. Posledním zkoumaným ukazatelem byla migrace. Z provedené analýzy lze konstatovat, že v Evropě převládá imigrace nad emigrací. Přestože se nejedná o velký nepoměr, je třeba tento proces i nadále sledovat a analyzovat jaké faktory ho mohou ovlivňovat.

Demografie jako věda o procesech spojených s reprodukcí a pohybem obyvatelstva a lidských populací (nikoli jedinců) přináší poznatky, díky nimž můžeme pochopit, jak se měnila a mění společnost. Nachází se na rozhraní přírodovědných a společenských oborů a má díky tomu interdisciplinární charakter.

Tato práce se na základě vybraných demografických ukazatelů soustředila na Evropu a formou komparace porovnávala vývojové tendence vymezených oblastí i států, které se v nich nachází. Její zjištění a výsledky tak mohou veřejnosti i odborníkům napomoci k pochopení demografického vývoje v Evropě v posledních čtyřiceti letech a nastínit možné tendence vývoje dalšího.

Summary

The main objective of this bachelor thesis was to correctly analyze demographic development in Europe, A prognosis was also made in the „Shrnutí a prognóza“ chapter and one of other objectives was to check if the prognosis follows the real pattern of demographic development in Europe. Timespan was set to last 30-40 years. There are 6 main demographic markers in total, which were selected for many reasons. The main reason is that every one of these markers can be described as core and fundamental. The 6 main markers are: age, age structure, natality, mortality, sex ratio and migration. Due to certain size of this thesis there was not anymore space for any other markers. All of these markers are well connected with each other and we can see this connection between them in the final results.

Every one of these markers has its own special method which is used to describe them. All these methods are mentioned in the chapter called „Metodika“. One of the main sources of data, that were used to summarize and analyze, are online databases. All of them are mentioned throughout each analysis and also in the chapter called „Zdroje“.

The analysis proved that the certain demographic aspects of the modern world, such as population ageing or decrease in mortality are mostly correct. The results speaks for themselves. The future projections predicts, that this trend will very likely continue. The average age will be increasing in upcoming decades. Also the age median will be increasing in the future. The migration waves coming to Europe will also very likely continue. Although we cannot really predict how sizeable will they get. The total population in Europe should be also increasing. This growth trend is also supported by the predicted migration waves, that will be coming in to Europe in upcoming decades. Medical research is also a very important aspect that has a huge influence in total population growth. We cannot say with certainty that the upcoming development will be following these future scenarios, that were predicted. There are many aspects and impulses which can redefine this prognosis. This thesis describes and analyses the demographic development in the last 30-40 years in Europe and it should help with understanding how will the upcoming demographic development may look.

Zdroje

- Bieber, F., & Daskalovski, Z. (2003). *Understanding the War in Kosovo*. Routledge.
- Brian, M. (2013). *International Historical Statistics*.
- Brook, T. (2003). *Čtvero ročních dob dynastie Ming*. Praha: Vyšehrad.
- CIA. (2021). *The World Factbook*. Načteno z The World Factbook, Countries: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/>
- Commission, E. (17. leden 2023). The impact of demographic change – in a changing environment. Brusel, Belgie.
- Data, O. W. (2023). *Our World In Data*. Načteno z SEX RATIO AT BIRTH: <https://ourworldindata.org/grapher/sex-ratio-at-birth-males-chao-et-al?time=1980..latest&country=>
- Dong E, D. H. (2021). An interactive web-based dashboard to track COVID-19 in real time.
- EUROSTAT. (30. Březen 2023). *Population projections in the EU*. Načteno z Population projections in the EU: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=497115#Population_projections
- EUROSTAT. (Únor 2023). *Population structure and ageing*. Načteno z eurostat Statistics Explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase
- Chao, F. G. (2019). *SEX RATIO AT BIRTH*. Načteno z Our World In Data: <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.1812593116>
- Kučerová, I. (2015). *Střední Evropa : Komparace vývoje středoevropských států*. Praha: Karolinum.
- Kunc a kol., J. (2019). *(Geo)Demografie nejen pro ekonomy*. Brno: Masarykova univerzita.
- l. (nedatováno).
- Livi Bacci, M. (2012). *A Concise History of*. Oxford: A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.
- Macrotrends. (20. Únor 2023). *Macrotrends*. Načteno z <https://www.macrotrends.net/countries/LVA/latvia/birth-rate>
- Macrotrends/BLR. (20. Únor 2023). *Macrotrends*. Načteno z <https://www.macrotrends.net/countries/BLR/belarus/birth-rate>
- Macrotrends/ISL. (20. Únor 2023). *Macrotrends*. Načteno z <https://www.macrotrends.net/countries/ISL/iceland/birth-rate>
- Macrotrends/LAT. (20. Únor 2023). *Macrotrends*. Načteno z <https://www.macrotrends.net/countries/LVA/latvia/birth-rate>
- Macrotrends/UKR. (20. Únor 2023). *Macrotrends*. Načteno z <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/ukraine/birth-rate>
- Matyszak, P. (2008). *Chronicle of the Roman Republic (Chronicles)*. Thames & Hudson.

- Nations, U. (2022). *Sex Ratio At Birth*. Načteno z Our World In Data: <https://ourworldindata.org/world-population-growth>
- Nations, U. (2023). *Life Expectancy*. Načteno z <https://ourworldindata.org/grapher/life-expectancy-at-birth-total-years?tab=chart&time=1980..2020>
- Nations, U. (2023). *unstats*. Načteno z Geographic Regions: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>
- Newbold, K. B. (2017). *Population Geography: Tools and Issues Third Edition*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Pavlík a kol., Z. (1986). *Základy demografie*. Praha: Academia.
- prof. PhDr. Oskar Krejčí, C. (2016). *GEOPOLITIKA STŘEDOEVROPSKÉHO PROSTORU*.
- Roser, H. R. (2019). *Gender Ratio*. Načteno z Our World In Data: <https://ourworldindata.org/gender-ratio>
- Rowland, T. D. (2003). *Demographic Methods and Concepts*. Oxford: Oxford University Press.
- Smail, R. C. (1994). *Crusading Warfare, 1097-1193*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tabeau, E., & Bijak, J. (11. Červen 2004). War-related Deaths in the 1992–1995 Armed. *Springer 2005*, 6.
- Thomas, N. (2009). *Válka v Jugoslávii : Slovinsko a Chorvatsko 1991-95*. Praha.
- UNDP. (2022). *Human Development Report* . New York, New York, USA.
- United Nations, D. o. (11. Červenec 2022). *United Nations*. Načteno z World Population Prospects 2022: <https://population.un.org/wpp/>
- United, N. (2023). *Birth rate 1980 - 2020*. Načteno z <https://ourworldindata.org/grapher/birth-rate-the-number-of-births-per-1000-people-in-the-population?time=1980..latest>
- WHO. (2020). *WHO COVID-19 Dashboard*. Ženeva, Švýcarsko.